

GEOGRAPHY OF THE TRANS-BAYKAL (RUSSIA) REGION

Trans-Baykal (Rusya) Bölgesi'nin Coğrafyası

Reyhan Rafet CAN¹

Öz

Zabaykalskiy Kray (Bölge) olarak isimlendirilen saha adını Rus kâşiflerin ilk kez 1640'ta karşılaştıkları Daur halkından alır. Rusçada Zabaykalye, Balkal Gölü'nün doğusu anlamına gelir. Trans-Baykal Bölgesi, Sibirya'nın en güneydoğusunda, doğu Trans-Baykal'ın neredeyse tüm bölgesini işgal eder. Bölge şiddetli iklim koşulları; birçok mineral ve hammadde kaynağı; ormanların ve tarım arazilerinin varlığı ile karakterize edilir. Rusya Federasyonu'nun Uzakdoğu Federal Bölgesi'nin bir parçası olan on bir kurucu kuruluşu arasında bölge, alan açısından altıncı, nüfus açısından dördüncü, bölgesel ürün üretimi açısından (GRP) altıncı sıradadır. Bölge topraklarından geçen Trans-Sibirya Demiryolu yalnızca Uzak Doğu ile Rusya'nın batı bölgeleri arasında bir ulaşım bağlantısı değil, aynı zamanda Avrasya geçişini sağlayan küresel altyapının da bir parçasıdır. Bölgenin üretim yapısında sanayi, tarım ve ulaşım yüksek bir paya sahiptir. Bu çalışmada Trans-Baykal Bölgesi'nin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri ele alınmıştır. Trans-Baykal Bölgesinin coğrafi özelliklerinin yanı sıra, ekonomik ve kültürel yapısını incelenmiştir. Bu kapsamda konu ile ilgili kurumsal raporlardan ve alan araştırmalarından yararlanılmıştır. Bu çalışma sonucunda 350 yıldan beri Rus gelenek, kültür ve yaşam tarzının devam ettiği, farklı etnik grupların toplumsal birliği sağladığı, yer altı kaynaklarının bölge ekonomisi için yüzyıllardır olduğu gibi günümüzde de önem arz ettiği, coğrafyasının halkın yaşam şeklini belirlediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Uzakdoğu Federal Bölgesi, Trans-Baykal Bölgesi, Coğrafya, Coğrafi Özellikler

Abstract

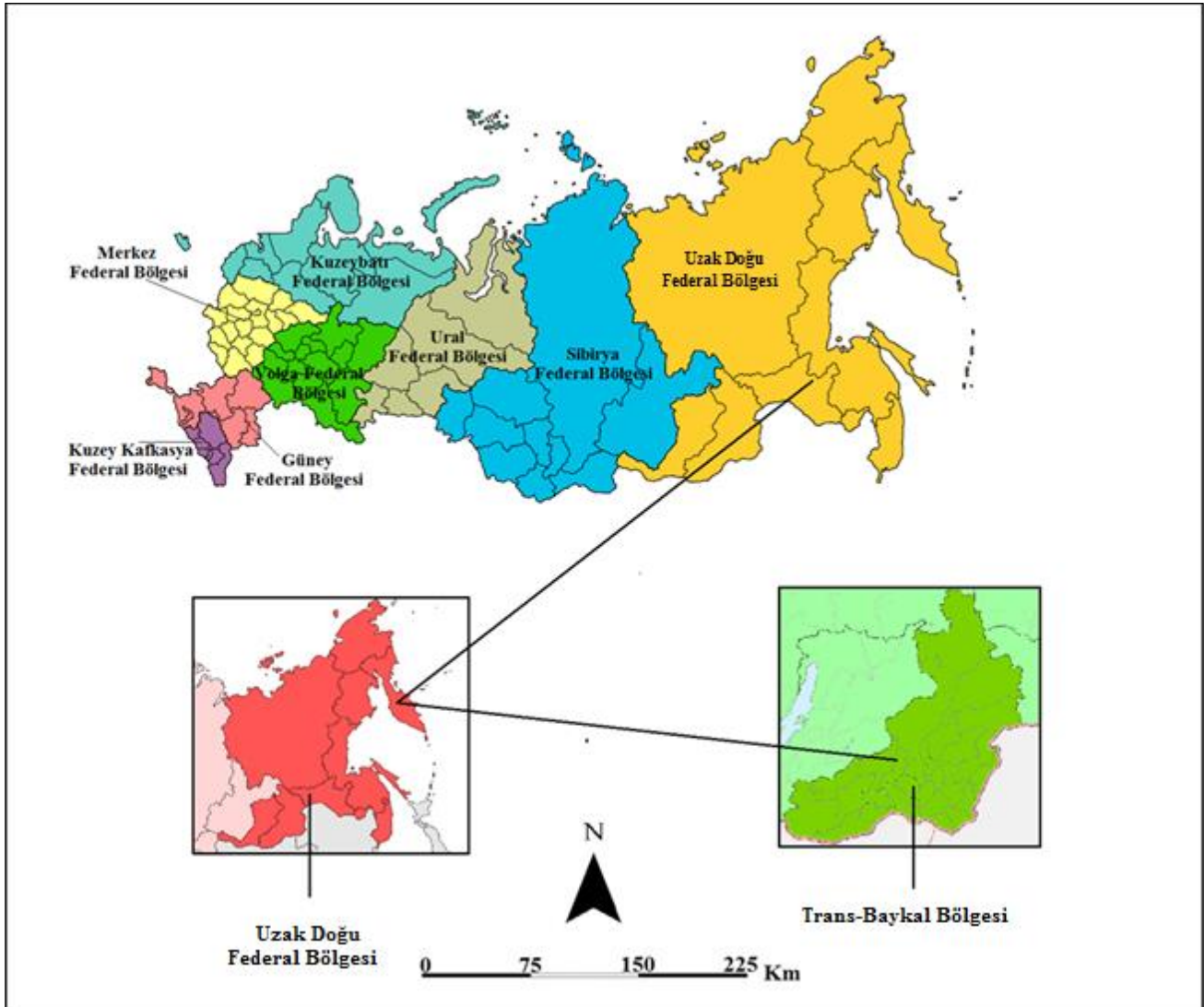
The site named as Zabaykalskiy Kray (Region) takes its name from the Daur people, whom Russian explorers first met in 1640. In Russian, Zabaykalye means east of Balkal Lake. The Trans-Baikal Territory occupies almost the entire territory of eastern Trans-Baikal, the most southeast of Siberia. The severe climatic conditions of the region; many mineral and raw material resources; It is characterized by the presence of forests and agricultural land. Among the eleven constituent entities that are part of the Far Eastern Federal District of the Russian Federation, the region ranks sixth in terms of area, fourth in population, and sixth in terms of regional product production (GRP). The Trans-Siberian Railway, which passes through the territory of the region, is not only a transport link between the Far East and the western regions of Russia, but also a part of the global infrastructure that provides the Eurasian passage. Industry, agriculture and transportation have a high share in the production structure of the region. In this study, the physical, human and economic geography features of the Trans-Baikal Region were discussed. In addition to the geographical features of the Trans-Baikal Region, its economic and cultural structure has been studied. In this context, corporate reports and field studies related to the subject were used. As a result of this study, it was concluded that the Russian traditions, culture and lifestyle have continued for 350 years, that different ethnic groups have provided social unity, that underground resources have been important for the economy of the region for centuries, and that its geography has revealed the lifestyle of the people.

Keywords: Russian Federation, Far Eastern Federal District, Trans-Baikal Territory, Geography, Geographical Features

¹ Assist. Prof., Osmaniye Korkut Ata University, Kadirli Faculty Of Humanities And Social Sciences, Department Of Geography, 80760, Kadirli/Osmaniye, TURKEY., <https://orcid.org/0000-0003-2280-9268>, canreyhanrafet@gmail.com

GİRİŞ

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanlığı'nın 849 Sayılı "Rusya Federasyonu Federal Bölgede Cumhurbaşkanının Tam Yetkili Temsilcisi Hakkında" kararı uyarınca, 2007 yılında ülke topraklarında sekiz federal bölge (Merkez, Kuzeybatı, Volga, Güney, Kuzey Kafkasya, Ural, Sibirya ve Uzak Doğu) oluşturulmuştur. 2007 itibarıyla, Rusya Federasyonu: 21 Otonom Cumhuriyet, 7 Milli Bölge, 48 İl, 7 özerk bölge, 1 özerk bölge ve iki federal statüye sahip şehirden (Moskova ve St. Petersburg) oluşur. Rusya Federasyonu'nun parçası olan federal bölgeler etnik hatlar üzerinden kurulur. Alan bakımından en büyük bölgeler Sibirya'dadır. En kalabalık bölge Moskova Bölgesi'dir (Geografiya Rusiya, 2020). Araştırmamıza konu olan Trans-Baykal Bölgesi, Uzak Doğu Federal Bölgesi içinde bulunan 10 bölgeden birisidir (Şekil 1). Uzak Doğu Federal Bölgesi Rusya Federasyonu'nun 10 kurucu biriminin bir parçası olarak 13 Mayıs 2000 tarih ve 849 sayılı Rusya devlet başkanının kararnamesiyle kurulmuştur (Sakha Cumhuriyeti (Yakutia), Primorsky ve Habarovsk bölgeleri, Amur, Kamçatka, Magadan ve Sakhalin Bölgeleri, Yahudi Özerk Bölgesi, Koryaksky ve Chukotka Milli Bölgesi) (Ek-1). 1 Temmuz 2007 tarihinde, Kamçatka Bölgesi ve Koryak Özerk Bölgesi, birleşerek Kamçatka Bölgesi adını aldı. 3 Kasım 2018 tarih ve 632 sayılı Rusya Cumhurbaşkanlığı Kararı ile daha önce Sibirya Federal Bölgesi'nin bir parçası olan Buryatia Cumhuriyeti ve Trans-Baykal Bölgesi Uzakdoğu Federal Bölgesine dâhil edildi. Günümüzde bu bölge içinde bulunan Okruglar: Buryatia Cumhuriyeti, Sakha Cumhuriyeti (Yakutia), Trans-Baykal Bölgesi, Kamçatka Bölgesi, Primorsky Bölgesi, Habarovsk Bölgesi, Amur Bölgesi, Magadan Bölgesi, Sakhalin Bölgesi, Yahudi Özerk Bölgesi, Çukotka Özerk Bölgesi'dir. Uzakdoğu Federal Bölgesinin merkez şehir Vladivostok'dır. Rusya yüzölçümünün %36,4'ünü oluşturan Uzak Doğu Federal Bölgesi 6,2 milyon km² lik alanı ile ülkenin en büyük federal bölgesidir.

Şekil 1: Trans-Baykal Bölgesi'nin Lokasyon Haritası

Beş saat dilimi kuşağı üzerinde uzanan Uzak Doğu Federal Bölgesi, Merkezi Rusya'dan, başkent Moskova'dan ve ülkenin gelişmiş-sanayileşmiş bölgelerinden en uzakta kalan bölgesidir. Uzak Doğu Federal Bölgesi'nin kuzeyinde Kuzey Buz Okyanusunun kolları olan Laptev, Doğu Sibirya ve Çukçi Denizleri, doğusunda Büyük Okyanusu'nun kolları olan Bering ve Ohotsk Denizi, güneydoğusunda Japon Denizi, Kuzey Kore ve Çin Halk Cumhuriyeti, batısında ise Sibirya Federal Bölgesi yer almaktadır (Atasoy, 2010: 209-210). Trans-Baykal Bölgesi, Uzak Doğu Federal Bölgesi ve Doğu Sibirya Ekonomik Bölgesi'nin bir parçası olarak, Rusya Federasyonu'nun doğusunda bulunur (Samoilova, 2008: 610). Bu bölgenin idari merkezi Chita'dır. 1930-36'da Doğu Sibirya'nın bir parçası olan Trans-Baykal Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin 5.3.1934 tarihli kararnamesiyle, Chita Bölgesi ilk kez kuruldu. 7 Aralık 1934 tarihli Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanlığı kararnamesiyle, Doğu Sibirya Bölgesi'nin küçültülmesi nedeniyle Chita Bölgesi kaldırıldı. 1935'te Trans-Baikal, Chita'daki merkezle birlikte kuruldu. 1936-37'de Trans-Baykal, Doğu Sibirya Bölgesi'nin bir parçasıydı. SSCB Merkez Yürütme Komitesi'nin 26 Eylül 1937 tarihli kararları ile Chita Bölgesi ikinci kez Chita'daki merkezle oluşturuldu; aynı zamanda, Buryat-Moğol Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin bölünmesi sırasında, Aginsky Buryat-Moğol Ulusal Bölgesi, bir parçası olarak Aginsky ve Ulan-Ononsky bölgeleri oluşturuldu. 11.3.2007 tarihinde Chita Bölgesi'nde ve Aginsky Buryat Özerk Okrugu'nda yapılan referandum sonuçlarına göre, 21.7.2007 Rusya Federasyonu Federal Yasası ile 1.3.2008 tarihinde kurulan Trans-Baykal Bölgesi adıyla yeniden kuruldu. (Geniatulin, 2000: 13). Trans-Baykal Bölgesi'nin Amur ve Irkutsk bölgeleri ile Buryatia Cumhuriyeti ve Sakha Cumhuriyeti (Yakutia) ile sınırı vardır. Trans-Baykal Bölgesi'nin güney ve güneydoğu sınırları, Rusya Federasyonu'nun Moğolistan (863 km uzunluğunda) ve Çin Halk Cumhuriyeti (1064 km uzunluğunda) ile devlet sınırır (Kulakov, 2002a: 38). Bölgenin alanı 431,9 km² dir. Bu alan Rusya topraklarının %2,5'ine karşılık gelir. Batıdan doğuya 1000 km, kuzeyden güneye 900 km uzanır.

VERİ VE YÖNTEM

Trans-Baykal coğrafyasını konu alan bu çalışmada kullanılan nüfus verileri ROSSTAD (Federalnaya Sluzhba Gosudarstvennoy Statistiki) Rusya Federal Eyalet İstatistik Servisinden temin edilmiştir. Konu ile ilgili kurumsal raporlardan ve alan araştırmalarından yararlanılmıştır. Araştırmada coğrafyanın temel araştırma metotları gözetilmiş, ilgili kaynaklar ve yayınlar temin edilerek veri tabanı oluşturulmuştur. İfadeleri güçlendirmek için konular arasındaki bağlantılar tablo ile gösterilmiştir. İncelenen çok sayıda Rus kaynağında Tran-Baykal Bölgesi hala Sibirya Federal Bölgesi içinde gösterilmektedir. Oysa bölge Rusya Devlet Başkanı'nın 03.11.2018 tarih ve 632 sayılı kanunu ile Uzak Doğu Federal Bölgesi sınırlarına dâhil edilmiştir. Bu doğrultuda bölgenin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafyası, sahanın Uzak Doğu Federal Bölgesi sınırları içindeki konumu dikkate alınarak yeniden açıklanmıştır.

Trans-Baykal Bölgesi'nin Fiziki Coğrafya Özellikleri

Jeomorfolojik Gelişim

Trans-Baykal Bölgesi, doğu Sibirya'nın güneydoğu kesiminde kuzeyde (Kodar sırtı) ve güneyde (Prionon ovası) arasında kurulmuştur. Deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 700 metre olan bölgede 2500-3000 metre yükseltiye çıkan dağlar bulunur. Bölgenin batı kısmındaki yükseltiler ortalama 650–800 m, kuzeyde 400–500 m, doğuda ise 200–400 m (Shilka ve Argun nehirlerinin alt kısımları) arasında değişen tepelik sahalarda bulunur. Kuzey kesimi sıradağlar tarafından, orta bölgesi çok sayıda tepe ile güney kısmı geniş bozkır ovaları tarafından işgal edilmiştir (Botah ve Laperdina, 1991: 14-16). Amur vadisinde bölgenin doğusunda arazinin yüksekliği 292 m, Khentei-Chikoy yaylalarında ve Baykal Bölgesi'nde güneybatı ve batıda - 2500 m ve Stanovoy dağlarındaki bölgenin kuzeyinde - 3000 m'nin üzerindedir. Bölgenin çoğu, 800-1500 m'ye kadar yüksekliğe sahip dağlar ve platolarla temsil edilir (Yasko, 1982: 7). Trans-Baykal Bölgesi'nde, 1200-1900 metre yüksekliğe sahip dağlar güneybatıdan kuzeydoğuya doğru sıralanmıştır: Yablonovy, Chersky, Olekminsky Stanovik, Malkhansky, Borschovochny ve Daurisky'dir. Güneyde Khentei-Chikoyskoye Yaylası (2519 m'ye kadar yükseklik, Bystrinsky Golets Dağı), batıda Vitim Platosu'nun bir parçası (yükseklik 1200-1300 m.) bulunur. Kuzeyde, Stanovoy Yaylası'nın alp tipi rölyef formları ve derin diseksiyonu olan yüksek dağ sıraları vardır (Kodar 3073 metre, 16 sönmüş yanardağ ile Kalarsky, Udokan). Güneydoğuda, alçak sıradağlar (Gazimursky, Nerchinsky, Klichinsky, Argunsky) ve Gobi tipi küçük tepelere sahip birikimli-denudasyon düzlüğü vardır. Sırtlar çöküntülerle (Chikoiskaya, Kalarskaya, Charskaya, Ingodinskaya,) ayrılmıştır (Samoilova ve Korolek, 2008: 140). Bölgenin en yüksek yeri 3073 metre ile Kodar sırtındaki BAM zirvesi, en alçak sahası ise 292 metre ile Amur Vadisinde yer almaktadır (Kulakov, 2002b: 15).

Bölgenin kuzey kısmı (Olekminsk Stanovik, doğudaki kısım Highlands, Olyokma Nehri Chara olur) eski Sibirya platformunun Aldan-Stanovoi kalkanına aittir. Kuzeybatı kısmı (Kuzey Baykal ve Patom Yaylaları, Stanovoy Yaylası'nın batı kısmı, Vitim Yaylası), kuzeyde karasal-karbonat yatakları, ada yayı volkanikleri ve ofiyolitler tarafından oluşturulan Baykal-Patom kıvrımlı bölgesi içinde yer almaktadır. Baykal çağının kıvrımlı tabanı, Vendian karasal çökelleri (riftojenik çukurlarda meydana gelen) ve Kambriyen karbonat kayaları (üst üste binen çöküntüleri dolduran) ile örtülür. Büyük alanlar, Prekambriyen kristal kayaya nüfuz etmiş olan Orta Paleozoik Angara-Vitim granit batoliti tarafından işgal

edilmiştir. Bu alanın bazı kısımları Eravinsky Erken Paleozoyik kıvrım bölgesini (Ordovisiyen-Silüriyen ada-yay volkanitlerinden oluşur) ve onu güneyden Vendiyen-Kambriyen volkanik kayalarıyla örtüşen Erken Prekambriyen temeliyle sınırlayan Malkhan-Yablonovy mikro kıtasını birbirinden ayırır. Malkhano-Yablonovy mikro kıta, Geç Paleozoyik-Triyas volkanoplutoniti üzerine bindirilmiştir (Samoilova ve Korolek, 2008: 141). Bölgenin batısı, Baykal-Patom kıvrım bölgesinden ve Ana Moğol-Okhotsk fayıyla Aldan-Stanovoy kalkanından ayrılan Moğol-Okhotsk kıvrım sistemini içerir. Batıda bu kıvrımlı sistem, Hercynian tektogenez döneminde Paleozoik'in sonunda granitler tarafından yoğun şekilde deforme olmuş ve kırılmış, Devoniyen - Alt Karbonifer fliş tabakalarından oluşur. Hercynian kıvrımının alanı, Ononsky tektoniği ile ayrılmıştır (Fadeyeva, 1963: 32-37). Bölgenin kuzeyi yoğun sismisitenin eşlik ettiği yüksek hareket kabiliyetine sahiptir. Vitim platosunda ve Udokan sırtında, ağırlıklı olarak Miyosen-Kuvaterner bazalt volkanizması (lav kubbeleri ve akıntıları, mayalar) ile temsil edilir.

İklim

Trans-Baykal Bölgesi iklimi, Avrasya'nın iç kesimlerdeki konumu, okyanuslardan ve denizlerden uzaklığı ve deniz seviyesinin üzerinde önemli bir yüksekliğe sahip olması nedeniyle karasaldir (Degtev ve Yurgenson, 2002: 40). Kışın, Sibirya antisiklonunun etkisi altında, soğuk hava hüküm sürer; bahar ılık ve kurudur; yaz dönemi, Temmuz-Ağustos aylarında sağanak yağış getiren Pasifik musonu ile karakterizedir. Intermontane havzalarında kış düşük bulutlu ve kuraktır, az yağış vardır ve burada güneşlenme süresi Yalta ve Kislovodsk'dakinden daha uzundur. Ortalama Ocak ayı sıcaklıkları bölgenin güneyinde -23°C ile kuzey ve güneydoğuda -30 -33°C arasında değişmekte ve mutlak minimum sıcaklıklar -50 -58°C'ye ulaşmaktadır. Burada yaz sıcaktır. Bölgenin güneyindeki düz alanlarda Temmuz ayı ortalama sıcaklığı 19°C ile 21-22°C arasında değişmektedir. Bazı günlerde sıcaklık 35-40°C ye ulaşır. 1500-2000 m. rakımda Temmuz sıcaklıkları 10-14°C olup, Temmuz ve Ağustos aylarında bile donlar meydana gelir. Bölgede yağış miktarı kuzeyden güneye ve batıdan doğuya Yablonovy sırtına doğru azalır ve tekrar doğuya doğru artar (Obyazov, 2008: 183). Trans-Baykal Bölgesi'nin bozkır bölgelerinde, dağ-tayga kuşağında 200-300 mm / yıl yağış görülürken, toplam yıllık yağış miktarı 350-450 mm. arasında değişir. Yıllık yağış miktarının %60-70'i, özellikle yoğun yağışların olduğu Temmuz ve Ağustos aylarında ılık mevsimde düşer. İlkbahar ve Haziran aylarında yağmurlar nadirdir ve bu nedenle bozkır bölgelerinde kuraklıklar görülür. Kışın, yıllık yağışın %5-8'inden fazlası intermontan havzalara düşer; kar örtüsünün kalınlığı dağ taygasında bile çok büyük değildir ve doğu Trans-Baykalın bazı bozkır havzalarında sadece 5-10 cm'dir. Kar örtüsünün kalınlığı güneyde 15-20 cm (veya daha az) ve kuzeyde 85 cm'dir (Konstantinovich, 2015: 57-58). Yaz aylarında yıllık yağışın %80'i düşer. İklimin karakteristik bir diğer özelliği de yıllık güneş ışığı süresidir. Trans-Baykal Bölgesi'ndeki güneşlenme saatlerinin sayısı yılda 1873 ila 2592 arasında değişir (Federalno Agentstvo Po Turizm, 2020). Geçiş mevsimleri (ilkbahar ve sonbahar) kısadır. İlkbahar genellikle geç, soğuk, kuru ve rüzgârlıdır. Bağıl nem ilkbaharda diğer mevsimlere göre daha düşüktür. Havanın çok kuru olması ve kuvvetli rüzgârlar nedeniyle Mayıs ayı en sıcak ayların başında gelir.

Bölge toprakları kuvvetli rüzgârlara, fırtınalara, kasırgalara maruz kalır. Kuvvetli rüzgârların görüldüğü ortalama gün sayısı yılda 0 ile 10 arasında değişmektedir. Geçitlerde, yüksek arazilerde, nehir vadilerinde, göllerin kıyısında kuvvetli rüzgârların olduğu gün sayısı 16 ile 50 arasındadır. Borzinsky, Olovyanninsky, Akshinsky, Nerchinsky, Karymsky, Chernyshevsky, Tungokochensky bölgeleri en kuvvetli rüzgârların görüldüğü yerlerin başında gelir. Kasırgalar (20-35 m/s) Trans-Baykal Bölgesi topraklarının %4'üne yayılmıştır; fırtınalar (30 m/s'ye kadar), bölge topraklarının %12'sini etkiler. Bölge toprakları her 5-7 yılda bir sıklıkta ilkbaharda sellere maruz kalmaktadır, buz sıkışmalarından kaynaklanan buz kayması döneminde, 7-10 yılda bir bölge toprakları yaz-sonbahar döneminde şiddetli yağışlardan dolayı taşmalara maruz kalmaktadır. Chita şehri ve Chita, Nerchinsky, Sretensky, Shilkinsky, Uletovsky, Gazimuro-Zavodskoy, Krasnochikovsky ve Khiloksky ilçelerindeki yerleşimler en çok yaz-sonbahar döneminde sele maruz kalır (Geniatulin, 2000: 18).

Hidrografya

Kuzey Kutbu ve Pasifik Okyanus havzalarının yanı sıra drenajsız Orta Asya Bölgesi arasında kalan bölge toprakları boyunca Sibirya, Uzak Doğu ve Orta Asya'nın ana su havzaları bulunur. Amur, Lena ve Yenisey nehirleri Trans-Baykal Bölgesi'nin en önemli su kaynakları arasındadır (Tablo 1). Bölgenin batısında Baykal Gölü havzası yer alır. Bölge topraklarının yaklaşık %55'i Amur, %30,4'ü Lensky, %13,3'ü Yenisey ve %13'ü Selenga Havzası'na aittir. Nehir ağının yaklaşık %98'i 25 km'den kısa olan 40.000'den fazla kolu ile temsil edilmektedir. Trans-Baykal Bölgesi topraklarından tamamen veya kısmen 100 ila 500 km uzunluğunda 54 nehir akmaktadır. Sınırları içinde, Rusya'nın en büyük 14 nehri bulunmaktadır. Bu nehirlerden sadece beş tanesi tamamen bölge topraklarındadır: Gazimur, Ingoda, Kalar, Nercha ve Shilka (Onon ve Ingoda ile birlikte). Bunların yanı sıra bölgedeki en büyük nehirler Vitim ve Olekma (Lena'nın kolları), Argun (Amur'un kaynakları), Onon, Khilok ve Chikoy'dur (Selenga'nın kolları) (SOTI, 2020). Uzak Doğu'nun ana nehri olan Amur, Rusya'nın bir sınır nehri olup, havzasının bir kısmı Çin topraklarında yer almaktadır. Irmağın birleştiği yerden ağzına kadar uzunluğu 2850 km, su toplama alanı 2050 bin km²'dir. Su içeriği açısından Amur, Rusya'daki en önemli nehirlerden biridir. Amur, iki kolun birleşmesinden oluşur - Shilka ve Argun. Argun Nehri 1.620 km uzunluğundadır ve bunun 951 km'lik bölümü Trans-Baykal

Bölgesi içinde yer alır ve Rusya ile Çin arasındaki doğal sınırdır. Üst kısım, nehrin Hailar olarak adlandırıldığı Çin'de yer almaktadır. Argun'un orta ve alt kısımları, Bolşoy Khingan sırtı (doğudan) ile Tran-Baykal'ın (Argunsky, Nerchensky, Gazimursky) güneydoğu sırtları arasında yer almaktadır. Shilka-Amur'un sol kolu olup 560 km uzunluğa sahiptir. Onon, Moğolistan'daki Khentei sırtının doğu yamacında doğar ve toplam uzunluğu 1.032 km olan Trans-Baykal Bölgesi topraklarından 543 km akar (Konstantinovich, 2015: 31-33).

Yenisey, dünyanın ve Rusya'nın en büyük nehirlerinden biridir. Arktik Okyanusu'nun Kara Denizi'ne akar. Büyük Yenisey ve Küçük Yeniseylerin birleştiği noktadan nehrin uzunluğu, Küçük Yenisey kaynaklarından 4287 km, Büyük Yenisey kaynaklarından ise 3487 km'dir. Havza alanı (2.580.000 km²) açısından Yenisey, Rusya nehirleri arasında (Ob'dan sonra) 2. ve dünya nehirleri arasında 7. sırada yer almaktadır. Selenga Nehri, Ider Nehri kaynağından 1024 km uzunluğa sahipken, 409 km'si Rusya topraklarından akmaktadır. Selenga havzasının toplam alanı 447.060 km² olup, bunun 299.000 km² si (% 66) Moğol Halk Cumhuriyeti'nde ve 148.060 km² si (%34) Rusya'da bulunmaktadır. Kuzeybatı ve batıda, nehir havzası Khamar-Daban, Khangar-Ulsky, Bolshoi Sayan ve Khan-Tago sırtlarıyla sınırlanır, ardından su havzası hattı Tannu-Ola ve Bolnay sıradağlarını geçer. Güneyde, havza Khangai dağları ve doğuda Khentei ve Yablonovy sıradağları ile sınırlanmıştır. Kuzeyde, havza hattı Vitim Platosu'nun güney ucu ve Ulan-Burgasy sırtı boyunca uzanır. Selenga Nehri, iki eşsiz doğal rezervuarı birbirine bağlar-Baykal Gölü ve Khubsugul. Baykal Gölü'ne akan nehirlerin en büyüğüdür. 4270 km uzunluğundaki Lena, büyüklük bakımından Rusya nehirleri arasında üçüncü, dünya nehirleri arasında ise onuncu sırada yer alıyor. Yıllık su deşarjı yaklaşık 15,5 bin m³/s, Lena havzasının alanı 2478 bin km²'dir. Trans-Baykal Bölgesi topraklarında, Vitim, Kalakan, Olekma, Kalar, Chara gibi nehirler Lena Nehri havzasına aittir. Vitim Nehri, Lena Nehri'nin sağ koludur. Kaynakları Ikatsky sırtının doğu yamaçlarında yer almaktadır. 960 km boyunca Vitim, Buryatia ve Trans-Baykal Bölgesi sınırı boyunca akar. Vitim Nehri'nin sağ kolu Kalakan'dır. Yaklaşık 1400 m mutlak yükseklikte Kalakan sırtından doğar Kalakansky (güneyden) ve Yankan (kuzeyden) sırtları arasında akar; alt kesimlerde (sol kıyıda) Vitim platosunun doğu kenarındır. Ağızdan 958 km. uzaklıktaki Vitim Nehri'ne dökülür. Nehrin uzunluğu 314 km'dir. Vitim'in sağ kolu Kalar Nehri'dir. Udokan sırtının güneydoğu yamacında yaklaşık 1800 m yükseklikte ortaya çıkar. Udokan sırtından inen Kalar daha sonra Yukarı Kalar depresyonunda doğuya doğru akar, sonra güneye döner ve Kalarsky sırtını geçer ve ortada batıya ve güneybatıya döner, kuzeyden Kalarsky ve Nizhnekalarsky sırtları ile güneyden Yankan arasında sularını taşır. Ağızdan 900 km. uzaklıkta Vitim Çayı'na dökülür. Uzunluğu 511 km, su toplama alanı ise 17400 km²'dir. Olekma, Lena Nehri'nin doğru kolu. Muroy İstok sırtının kuzeybatı yamacında doğar ve yaklaşık 1550 m.dir (Konstantinovich, 2015: 35-38).

Tablo 1: Trans-Baykal Bölgesi Akarsularının Havza Alanı, Toplam ve Bölge İçindeki Uzunlukları

Nehir	Trans-Baykal Bölgesi İçinde Uzunluğu (km)	Havza Alanı (km ²)	Toplam Uzunluk (km)
Amur	46	1.855.000	2.824
Shilka	560	206.000	1.592
Argun	951	164.000	1.620
Vitim	-	225.000	1.837
Onon	543	96.200	1.032
Olekma	637	210.000	1.436
Chara	395	87.600	851
Ingoda	-	37.200	708
Gazimur	-	12.100	592
Khilok	625	38.500	840

Kaynakça: Konstantinovich, 2015: 35-38

Trans-Baykal Bölgesi topraklarının yaklaşık %0,48'i olan toplam 231 bin hektar alana sahip yaklaşık 15.000 göl vardır. Göllerin büyük çoğunluğu (>% 99) 1 km²'den az bir alana sahiptir. 62 göl 1 ile 10 km² arasında, 10 km² üzerinde 13 göl bulunmaktadır (Samoilova, 2008: 670). Göllerin çoğu sığdır, derinlikleri 20 m'yi geçmez. Tatlı su gölleri baskındır ve sadece bölgenin güneydoğusunda acı ve tuz gölleri yaygındır. Kuzey bölgelerinde yer alan göller (Bolshoye Leprindo, Davachan ve Nichatka) buzul aktivitesi sonucu oluşmuştur. İkinci göl grubu, Arakhlei tektonik depresyonunda, deniz seviyesinin üzerinde (Ivan, Tasei, Arakhley, Shaksha, Irgen, Undugun) bulunur. Değişken su rejimine ve mineralizasyon derecesine sahip tuz gölleri, Uldza-Torey ovasıyla sınırlıdır. Bunların en büyüğü: Barun-Torey ve Zun-Torey, devasa bir antik rezervuarın depresyonunda bulunur. Aginsk bozkırlarında küçük acı tuz gölleri bulunur. Bölgenin en büyük göl sistemleri arasında Torey gölleri (bölgenin güneyinde bir Barun ve Zun Torey kanalıyla birbirine bağlanan iki rezervuar), Ivano-Arakhleysky (orta kısım) ve Kuando-Charsky'dir (bölgenin kuzeyi). Bu göllerin dışında en büyük göller Bolshoye Leprindo ve Maloye Leprindo, Leprindokan, Nichatka, Arakhley, Shakshinskoe'dir. Trans-Baykal Bölgesi, tıbbi ve endüstriyel amaçlar için kullanılan hidromineral kaynaklara sahiptir. Bölge, "Narzalıların ülkesi" olarak adlandırılır ve bu oldukça doğrudur, çünkü kendi topraklarında yaklaşık 3000 maden kaynağı vardır. Maden suyu yataklarının büyük çoğunluğu Darasun, Kuka, Molokovka, Urguchan, Shivanda, Yamarovka, Yamkun ve Bylyra'dadır (Yasko, 1982: 37-42).

Toprak

Bölgede toprak örtüsü ağırlıklı olarak çernezyom (%32,5) ve kestane (%36,5) topraklarından oluşmaktadır. Çernezyom toprakları kestane ve/veya koyu kahverenkli topraklar kuşağının nemli kesimlerine doğru gidildikçe artan yağış ve gür bir ot vejetasyonunun etkisi altında gelişmektedir. Sretensk, Borzya, Baleysky, Tungokoçensk şehirlerindeki topraklar verimli olmalarından dolayı buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi hububatların ekimi bu topraklara yapılmaktadır (Atalay, 1982: 202-203). En güçlü ve karakteristik çernezyom toprakları Mogoytui bölgesinde (%60,5'ten fazla) görülür. Sulama yapıldığında yüksek verimli topraklar arasına giren kestane toprakları Aginsky Bölgesi'nde daha yaygındır (%62,7). Bu topraklar dışında gri orman toprakları, çayır-kestane, çayır-bataklık, sod-tayga, kumlu balçık toprakları da yaygındır. Dağ permafrost tayga toprakları, kuzey ve orta bölgelerde yaygındır. Orta ve batı orta dağlarda, daha yumuşak olan dağ permafrost-tayga toprakları hâkimdir. Dağ-tundraları, dağ eteklerinde tayga kuşağında oluşur. Alüvyal topraklar Chikoy, Khilok, Shilka, Argun, Unda, Ingoda, Gazimur ve Tungir nehirlerinin vadilerinin karakteristiğidir. Güneydoğu ve güney bölgelerinin toprak örtüsü (Priargunsky, Krasnokamensky, Zabaikalsky, Borzinsky, Akshinsky, Kyrinsky) çernozemler, donmuş çayır-orman ve koyu gri orman topraklarıdır. Bölgenin güneybatısında, dağlık podzolik derin dondurucu topraklar yaygındır. Çayır-bataklık topraklar, ovaların ve nehir teraslarının derin çöküntülerinde bulunur (Kaminskaya, 2015: 38).

Doğal Bitki Örtüsü

Jeobotanik sınıflandırmaya göre bölgenin kuzey kısmı, Avrasya iğne yapraklı orman (tayga) bölgesi ile (Argun-Shilkinsky bölgesi), Avrasya bozkır bölgesine dâhildir. Bitki örtüsü: ormanlar, bozkırlar, çayırlar, çalılar, segetal ve ruderal topluluklardan oluşur. Trans-Baykal Bölgesi'nin florası çok geniş ve çeşitlidir. Bu, bölgenin coğrafi özellikleri ve doğal koşullarından kaynaklanmaktadır. Bozkır bölgesi tahıl bozkırları ile karakterizedir. Tuz gölleri boyunca halofitik, arpa ve saz çayırlar görülür. Dağ-bozkır kuşağı, pelin otu (*Artemisia absinthium*) ve bodur palmiye'nin büyümesi için uygun bir ortam oluşturur. Orman-bozkır bölgesi, üç kuşak ile temsil edilir-bozkır, dağ taygası ve dağ ormanı. Yaprak döken ormanlardan ve çayır bozkırlarından oluşan klasik orman bozkırları burada oldukça nadirdir. Bozkır bitki örtüsü solucan otu (*Tanacetum annuum*) ve bozkır türleri ile temsil edilir (Krasnaya Kniga Zabaykalskogo Kraya-Rasteniya 2017: 115). Trans-Baykal Bölgesi'nin Tayga veya ormanlık alanları güney ve orta taygaya bölünmüştür. Güney taygada otsu, otsu-cüce çam-karaçam (*Pinus nigra*), ve çam (*Pinus*), ormanları görülür. Orta tayga, huş (*Betulaceae*) çalıları olan yosunlu karaçam ormanları ile karakterizedir (Oleynikov, 2002: 72-76). Burada ayrıca cüce huşları, sedir cüceleri ve kızılgağaçları da bulunur. Alp tundraları liken, kladonyum ve cetrarian bitki türleri ile ünlüdür. Arctous ve İsveç kirazı da burada bulunur. Sınır çalılıkları, yabani gül ile karakterizedir. Bölge rezervuarlarında ve bataklıklarda saz, manna (çiçekli dişbudak) ve chastuha büyür. Bunun yanı sıra nehirlerde ve göllerde büyüyen odunsu süs bitkileri: siyah huş ağacı, karaağaç, yaban mersini, chozenia, berry elması, nemli söğüt, Sibiryaya kayısı, daurian orman gülü, gül veya daurian yabani gülü, dikenli gülüdür (SOTI, 2020).

Bölgenin %50'sinden fazlası Gmelin (Daurian) karaçamının orta tayga ormanları ile kaplıdır. Güneyde (Khentei-Chikoyskoye yaylaları), karanlık iğne yapraklı sedir ormanları ve ladin görülür. Kuzeyde, 1300-1500 metre yükseklikte karaçam taygası, Middendorf huş ağacı ve kızılgağaç karışımı ile litozemler ve kömür üzerinde taşlı, liken tundraya dönüşen dar bir sedir cüce çalılık kuşağı vardır. Güneydoğu bölgelerinde, sergilenen orman bozkırları yaygın olarak gelişmiştir: kuzey yamaçlarında karaçam (*Pinus nigra*), çam (*Pinus*), ormangülü (*Ericaceae*) çalıları ile huş (*Betulaceae*) ormanları, güney yamaçlarında bozkır vardır. Uzak Doğu'nun muson ormanlarının temsilcileri (Moğol meşesi, karaağaç, ela) Shilka Nehri havzasında yaygındır. Orta ve kuzey bölgelerin intermontan havzalarında, bataklık cüce huş (*Sphagnum*) ve karaçam ormanları vardır (Korsun, Mikheyev ve Goroshko, 2014: 17-24). Pelin bozkırlarında hafif kestane topraklar gelişmiştir. Zun-Torey ve Barun-Torey göllerinin çevresinde bol miktarda tuzlu su, toprak - derin dondurucu tuz bataklıkları vardır. Genel olarak, flora 1700'den fazla yüksek damarlı bitki türünü içerir; Nadir olanlar pembe radiola, sütlü çiçekli şakayık vs.'dir. Berry çalıları bol miktarda bulunur (yaban mersini, yaban mersini) (Krasnaya Kniga Zabaykalskogo Kraya-Rasteniya 2017: 116-117).

Fauna

Trans-Baykal Bölgesi'nde, 330 kuş türü, 5 amfibi dâhil olmak üzere 500'den fazla omurgalı türü vardır. Taygada, yüksek dağlarda - büyük boynuzlu koyun, ren geyiği - ayı, alageyik, misk geyiği, beyaz tavşan, samur, kurt, sincap, sincap yaygındır. Orman bozkırlarında ve bozkırlarda - gopher, jerboa, pika, hamster, tarbogan görülür. Dağ taygasında yaygın olan kuşlardan ptarmigan, alp akenatörü; taygada - orman tavuğu, ela orman tavuğu, kara orman tavuğu; bozkırlarda - Moğol ve gri karaçam, at, kiraz kuşu vardır. Nehirlerde - sayısı azalan lenok, akbalık, kırlangıç, alay ve sazan yaşar. Kaybolma noktasına gelen endemik türler içinde en sık görünenler Kaluga, Amur mersin balığıdır. Toplamda, iktiyofauna 24 balık türü ile temsil edilir. Tayga Bölgesi'nde karaca, kızıl geyik ve geyik gibi büyük toynaklı hayvanlar çoktur. Misk geyiği, taşlı yerleşim yerlerinde bulunabilir (Vishnyakov, Tarabarko ve Kirilyuk, 2012: 6-7). Taygada kemirgenler ve lagomorflar (sincaplar, uçan sincaplar, tarla fareleri, fareler, beyaz tavşan) yaygındır. Birçoğu gelincik ailesinden samur ve diğer küçük

yırtıcı hayvanlar için yiyecek olarak hizmet eder (ermin, gelincik, Sibirya gelinciği). Büyük yırtıcı hayvanlar boz ayı, kurt, vaşak ve wolverin ile temsil edilir (Oleynikov, 2002: 83-89). Tayga bölgende tipik kuşlar orman horozu, ela keklik, ağaçkakan, kahverengi başlı baştankara, bülbülü ötleğen, kırmızı kiraz kuşu ve sıvacı kuşudur.

Trans-Baykal Bölgesinin Beşeri Coğrafya Özellikleri

Bölgenin Tarihi Coğrafyasına Genel Bir Bakış

Transbaykal topraklarında bulunan bazı arkeolojik buluntular, eski insanların burada yaklaşık 150 bin yıl önce ortaya çıktığını gösteriyor. O döneme ait keşfedilen çok sayıda anıt ve eserin kanıtlandığı gibi, 40 bin yıl önce bölgenin topraklarında modern bir insan vardı (Okladnikov, 1960: 1-2). En erken kanıt, nehir üzerindeki Ust-Menza Bölgesi'nde, Chita (Sukhotino-1) civarında Gyrshelunka Nehri'nin (Khilok Nehri'nin bir kolu) eski çakıllarının yüzeyinde bulundu. Tolbaga istasyonu yakınlarındaki Paleolitik bir yerleşimin kazıları sırasında, Asya'nın en eski sanat eserlerinden biri olan 37 bin yıl önce yapılmış bir ayı kafasının heykelsi bir görüntüsü bulundu. Antik yerlerin kalıntıları, Chita şehrinin bölgesel başkenti - Titovskaya Sopka'da tam anlamıyla korunmuştur. Daha sonra Transbaykal, İskit-Sibirya dünyasının bir parçası olur, göçebe kabileler burada bakır ve kalay çıkarır. Bronz Çağı'nın eski metalurjistlerinden açık madenler, izabe tesisleri ve sayısız mezarlık alanı ayakta kalmıştır. Döşeme mezar kültürünün mezarlarında, göçebe kabilelerin yüksek sanatsal becerisine tanıklık eden bronz eşyalar bulundu (Okladnikov, 1959: 108). Transbaykal'ın Rusya'ya ilhak edilmesine kadar, güney kısmının tarihi, göçebe sığır yetiştiriciliği ve Moğol kabileleri ile yakından bağlantılıdır. Moğol devletinin en parlak zamanı, Cengiz Han'ın hükümdarlığı sırasında XIII. yüzyılda düştü. Bu dönemde, bölge toprakları güçlü Moğol İmparatorluğu'nun ayrılmaz bir parçasıydı. 17. yüzyılın ortalarından itibaren Transbaikalia, Rus devletinin bir parçası oldu. İlk kâşifler nehirler boyunca Dauria'yı (Baykal Gölü'nün ötesindeki sözde kara) geçti. Transbaykal'da bir dizi kale ortaya çıktı: Ust-Strelochny, Irgensky, Nerchinsky, Telembinsky, Eravninsky, Argunsky, Sretensky. 1704'ten beri Nerchinsky, Shilkinsky, Gazimursky ve diğer gümüş eritme bitkileri ortaya çıktı. Devleti Uzak Doğu'ya genişletme arzusu, bölgeyi bu hareket için bir kaynak üssüne dönüştürdü (Andriyevich, 1887: 122-135). Doğu Sibirya Genel Valisi Nikolai Nikolaevich Muravyov, 1851'de Trans-Baykal Kazak Ordusu ve Irkutsk eyaletinden ayrılan Trans-Baykal Bölgesi olan yeni bir idari bölge birimini kurdu. Chita, o zamanlar bir şehir statüsünü alan bölgenin başkenti oldu (Geniatulin, 2000: 158). Trans-Baykal Kazaklarının güçleri tarafından, Amur ve Primorye toprakları Rusya'ya eklendi. Trans-Baykal Kazakları, Petropavlovsk-Kamchatsky ve De-Kastri Körfezi'nin savunması sırasında Kırım Savaşı sırasında (olayları Uzak Doğu'ya ulaşan) ateş vaftizini aldı (Zabaykalskiy Kray-İstoriya, 2020). 18. yüzyılda, yerleşimcilerin akını ve suçluların madenlere gönderilmesiyle bölge nüfusu hızla arttı.

1802 yılında, 17 Ekim 1799 tarihinde daha önce Buryatların yaşadığı Ingoda, Chita, Ulunga (Olengui) ve Tura nehirleri boyunca bulunan topraklar, ülkenin batı bölgelerinden gelen yerleşimcilere aktarıldı. Aralık ayaklanmasının sürgündeki katılımcıları da bölgenin kalkınmasında önemli rol oynadılar. 1851'de Trans-Baykal Bölgesi kuruldu. Aynı yıl sınırı güçlendirmek için 3,5 binden fazla kişiyi barındıran Trans-Baykal Kazak Ordusu kuruldu. Trans Sibirya Demiryolu'nun inşası bölgenin kalkınmasında önemli bir etkiye sahipti. Şehirler büyüdü, yeni yerleşim yerleri oluştu, sanayi üretimi arttı. Ekonomideki değişiklikler bilimin, halkın eğitiminin ve kültürün gelişimindeki olumlu değişimlere katkıda bulundu. Gazeteler yayınlandı, kamu kuruluşları oluşturuldu: Avlanma ve Av Hayvanlarının Yetiştirilmesi ve Doğru Avlanma için İmparatorluk Topluluğu Trans-Baykal Bölümü, Rusya Coğrafya Topluluğu Amur Dairesi, Rusya Kızılhaç Topluluğu Trans-Baykal Bölümü, Trans-Baykal Bölgesi Yeniden Yerleşim Komitesi (Konstantinov ve Konstantinova, 2011: 136-142). 19. yüzyılın sonunda Transsib'in Transbaikalia'ya gelişiyle birlikte endüstri aktif olarak gelişmeye başladı, yeni şehirler ve yerleşimler büyüdü ve ortaya çıktı. Sovyet gücü 16 Şubat 1918'de Chita'da ilan edildi. 1918-1920'de bölge toprakları, İç Savaş'ın şiddetli savaşlarının arenası oldu. 1920'de, Sovyet iktidarının nihai zaferinden sonra, Chita, Kasım 1922'ye kadar var olan Transbaikalia ve Uzak Doğu topraklarında yaratılan Uzak Doğu Cumhuriyeti'nin başkenti oldu (Zabaykalskogo Kraya-Rezhim Dostupa, 2020). 26 Eylül 1937'de Chita Bölgesi, Chita'daki idari merkez ile oluşturuldu. 1 Mart 2008'de, Aginsky Buryat Özerk Okrugu ve Chita Bölgesi halklarının referandumu temelinde birleşme sonucunda Trans-Baykal Bölgesi kuruldu (SOTI, 2020).

Nüfus

Trans-Baykal bölgesinin 2016 yılında toplam nüfusu 1.079,0 milyon iken, 2019 yılında bu nüfus 1.059,7 milyona düşmüştür (Izyumov, Yakimova, Pilipenko ve Slipchuk, 2020: 6). Bölge nüfusunun büyük bir kısmı Rus, Buryat, Ukrayna, Tatar, Kazak, Moldova, Alman, Yakut ve Ermenilerden oluşur (ROSSTAT- Naseleniye Po Natsionalnosti I Vladeniye Russkim Yazikom Po SubYektam Rossiyskoy Federatsii). En yoğun nüfuslu bölge, Trans Sibirya Demiryolu hattı boyuncadır. Kentsel nüfusun payı %67,1'dir (1959'da % 55, 1989'da %65,2; 62002'de %63,9). Kırsal nüfusun payı ise %32,9'dur. Başka bir ifade 2019 729,3 bin kişi kentsel, 336,5 bin kişi ise kırsal nüfus olarak kabul edilir. Doğurgan nüfus olarak kabul edilen 15-49 yaş dilimindeki toplam kadın nüfusu ile doğum sayısının oranlanmasından elde edilen genel doğum oranı %11,8'dir (2020).

Trans-Baykal bölgesinde 2013 yılında doğum oranı %15,9, ölüm oranı ise 12,5'di (ROSSTAT- Rozhdayemost, Smertnost, Yestestvennyy Prirrost Naseleniya Po Regionam Rossiyskoy Federatsii). Nüfusun ortalama yaşam beklentisi 67,1 yıldır (2013; erkekler - 61,5 yıl, kadınlar - 73,1 yıl) Nüfusun (2019 yılı) %47,9'u (511,0 bin) erkek, %52,1'i (554,8 bin) ise kadındır. Çocuk ölümlerinin oranı %6,9'dır. Ortalama nüfus yoğunluğu 2017 yılında 2,5 kişi/km², 2019 yılında ise 2,7 kişi/km² ye ulaşmıştır. Bölgenin nüfus yoğunluğu en düşük yeri Ingoda, Shilka ve Onon Nehri çevresindeki yerleşimler ile Onon-Borzinsky ve Aginsky bozkırları çevresidir. Düşük nüfus yoğunluğu Khilok ve Chikoy ile kuzey bölgelerinde de görülmektedir.

Tablo 2: Trans-Baykal Bölgesi Nüfusunun Sayım Dönemlerine Göre Dağılımı

Yıl	Nüfus	Yıl	Nüfus	Yıl	Nüfus
1959	1.036.387	1995	1256389	2010	1107107
1970	1144918	2000	1192819	2015	1087452
1990	1320562	2005	1135721	2019	1059700

Kaynak: SSCB nüfus istatistikleri ile Rusya Federasyonu nüfus istatistik birimi ROSSTAT'ın verilerinden.

Nüfusun büyük bir kısmı Trans-Baykal Bölgesi'nin orta, güney ve güneydoğu kısımlarında yoğunlaşmıştır. Demiryolu ve nehir vadileri boyunca nüfus yoğunluğu 9-13 kişi/km² arasında değişir (Ingoda, Shilka ve Onon). Trans-Baykal Bölgesi, 120'den fazla milletten kişinin yaşadığı bir bölgedir. **Tablo 3** incelendiğinde nüfusun çoğunluğunu Ruslar (%89,8), Buryatlar (%6,1), Tatarlar (%1'den az), Ukraynalılar, Belaruslular oluşturduğu görülmüştür (ROSSTAT- Naseleniye Po Natsionalnosti I Vladeniye Russkim Yazykom Po SubYektam Rossiyskoy Federatsii).

Tablo 3: Tran-Baykal Bölgesinin Etnik Yapısı 2019

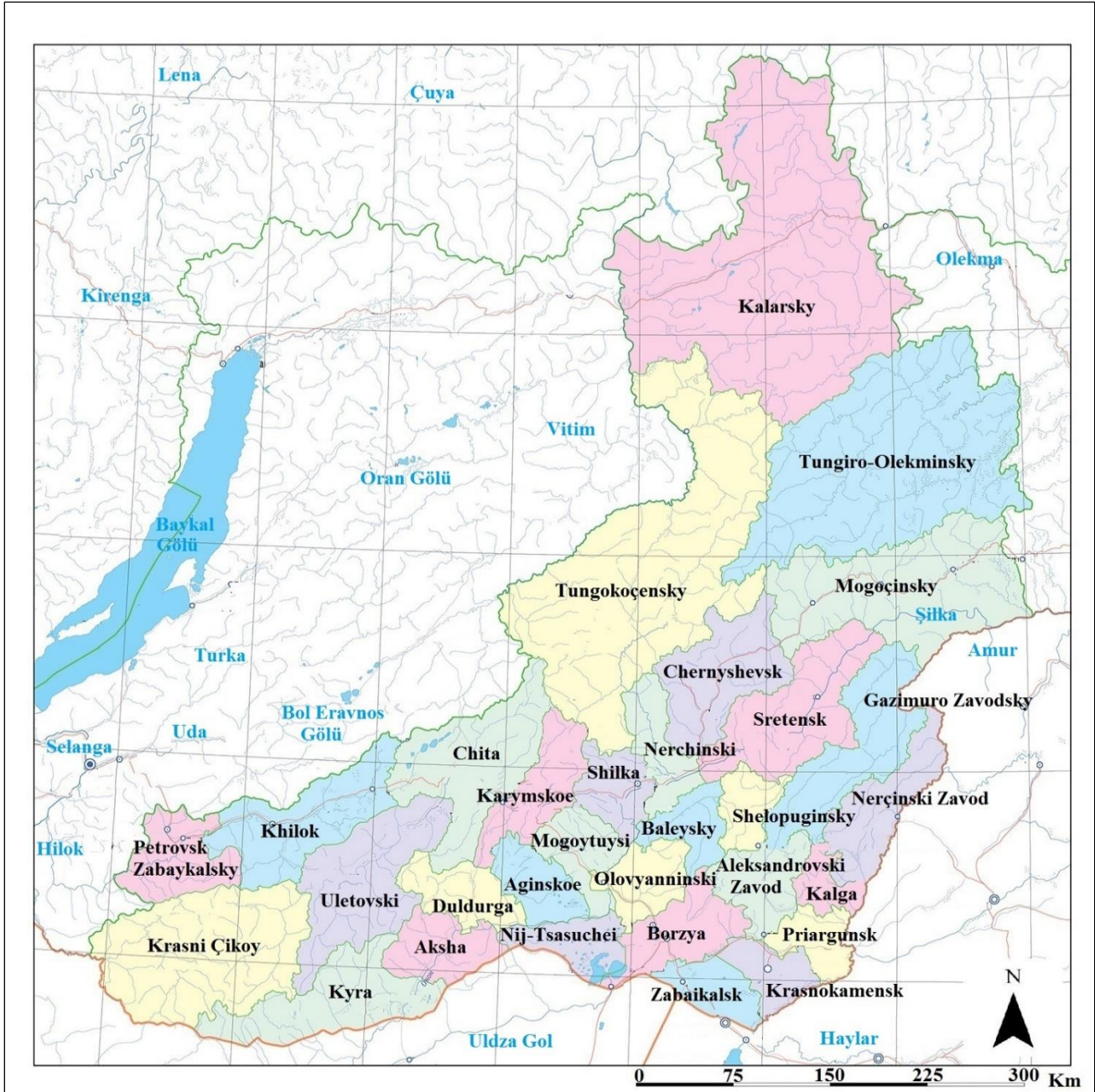
Halklar	Nüfus	%'si
Ruslar	977.400	89,9
Buryatlılar	73.941	6,8
Ukraynalılar	6.743	0,6
Tatarlar	5.857	0,5
Ermeniler	3.943	0,3
Azeriler	2.045	0,3
Kırgızlar	1.634	0,2
Belaruslular	1.544	0,2
Özbekler	1.515	0,2
Evenki	1.387	0,1

Kaynak: ROSSTAT- Naseleniye Po Natsionalnosti I Vladeniye Russkim Yazykom Po SubYektam Rossiyskoy Federatsii.

2019 yılı rakamlarına göre Trans-Baykal Bölgesi'nin toplam 1.065.785 kişilik nüfusunun % 70,9'unu Ortodokslar, %7,8'ini ise Budist inancına mensup kişiler oluşturur. Ülkede Ortodoksluk dışında; Protestan, Evanjelik inancına sahip Hristiyanlar ile Pentekostallar, Evanjelik Hristiyanlar-Baptistler, Lutherçiler, Budistler, Müslümanlar, Museviler, Şamanistler, Katolikler, Ermeni Gregoryanlar ve Bahailerin bulunmaktadır (Vladimirovna, 2011: 10-12). Trans-Baykal bölgesi 31 belediye, 10 şehir, 37 kent tipi yerleşme ile 827 kırsal yerleşimden oluşur (Zakon Ob Administrativno-Territorialnom Ustroystve Zabaykalskogo Kraya). İdari merkez Chita'dır. En büyük yerleşim yerleri (bin kişi, 2017): Chita (347.1), Krasnokamensk (52.8), Borzya (28.9), Petrovsk-Zabaikalsky (16.5), Nerchinsk (14.9), Mogocha (13.4), kentsel tip yerleşim Zabaikalsk (13.1) ve kentsel tip yerleşim Chernyshevsk (12.9) (Şekil 2). Trans-Baykal Bölgesi'nde 10 şehir ve 44 kentsel tip yerleşim vardır. En büyük şehir, Chita'nın bölgesel merkezidir (316,6 bin kişi). Diğer şehirlerin nüfusu önemli ölçüde daha küçüktür: Krasnokamensk (55,9 bin kişi), Borzya (31,5 bin kişi), Petrovsk-Zabaikalsky (21,2 bin kişi), Baley (14,8 bin kişi). Bölge belediyelerinde idari yönetim yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir. Trans-Baykal Yerel Özyönetim organizasyonuna göre 10 şehir içinde iki şehir kentsel bölge statüsünde ayrı belediyeler oluşturur (Petrovsk-Zabaykalsky ve Chita). Yerel özyönetim teşkilatı yapılandırılmasına göre belediye ilçelerine dâhil 8 şehir bulunur. Bu şehirler; Shilka, Khilok, Sretensk, Nerchinsk, Mogocha, Krasnokamensk, Borzya, ve Baley'dir. Kent tipi yerleşmelerin (Posolki gorodskogo tipa) sayısı 37'dir. Rusya'da kent tipi yerleşimler İşçi yerleşimleri, Tatil köyleri ve Banliyo yerleşimleri olmak üzere üç bölüme ayrılır. Kırsal yerleşim yerlerinden farklı olarak bu tür yerleşim yerlerinde nüfusun büyük bir kısmı tarım dışında istihdam edilmektedir. Nüfus aralığına göre Trans-Baykal Bölgesi'ndeki şehirlerin nüfus dağılışı şu şekildedir;

- 0-5.000: Tungiro-Olekminsky,
- 5.000-10.000: Aleksandrovski-Zavod, Baleyky, Gazimuro-Zavod, Kalarsky, Tungokoçensky, Shelopuginsky,
- 10.000-15.000: Baleyky, Gorniy, Aksha, Kalga, Nerçinski-Zavod, Nij-Tsasuhei,
- 15.000-20.000: Duldurga, Petrovsk-Zabaykalsky, Kyra,
- 20.000-30.000: Aginskoe, Mogoytuysi, Zabaikalsk, Karasnon Çikoy, Mogoçinsky, Nerchinski, Priargunsk, Sretensk, Uletovski,
- 30.000-350.000: Chita, Borzya, Karymskoe, Krasnokamensk, Olovyanniski, Khilok, Chernyshevsk, Shilka.

Bölgenin devlet makamları sistemi, Rusya Federasyonu Anayasası ve Trans-Baykal Bölgesi Kanunları (2009) ile belirlenir. Bölgenin devlet iktidar organları sistemi, Rusya Federasyonu anayasal sisteminin temellerine ve federal kanunla kurulan devlet iktidarının yasama (temsilci) ve yürütme organlarının genel organizasyon ilkelerine uygun olarak bölge tarafından bağımsız olarak kurulur. Bölgenin devlet iktidar organları sistemi, bir yasama (temsilci) organı - Trans-Baykal Bölgesi Yasama Meclisi, en yüksek yetkili - vali, en yüksek yürütme organı - bölgesel hükümet ve bölgenin devlet gücünün diğer yürütme organlarını içerir. Trans-Baykal Bölgesi Yasama Meclisi, bölgede tek kamaralı, kalıcı, yüce ve tek yasama (temsil) devlet iktidarı organıdır. Yasama Meclisi 5 yıl için seçilen 50 milletvekilinden oluşur. Milletvekillerinin sayısı bölge yasası tarafından belirlenir. Trans-Baykal Bölgesi Valisi en yüksek memurdur ve bölgedeki en yüksek devlet iktidarının yürütme organının başıdır (SOTI, 2020).

Şekil 2: Trans-Baykal Bölgesinin İdari Haritası (Kaynak: Katalog Vektorniy Kartiden (<http://www.sharada.ru/katalog/maps/regions/zabajkalskiy-kraj>) Değiştirilerek)

Nüfus Sosyal ve Kültürel Özellikleri

Trans-Baykal Bölgesi'nin eğitim yapısı okul öncesi, genel, ek ve mesleki eğitimden oluşur. Trans-Baykal Bölgesi'nde: 469 okul öncesi kurum (56,3 bin öğrenci), 586 genel eğitim kurumu (142,2 bin öğrenci), 34 ilköğretim mesleki eğitim kurumu

(yaklaşık 8,3 bin öğrenci), 26 ortaöğretim mesleki eğitim kurumu (şubeler dâhil, toplam 19,4 bin öğrenci) ve 7 üniversite (şubeler dâhil, toplamda yaklaşık 27 bin öğrenci) bulunur. Yüksek mesleki eğitim alanında 106 alan ve uzmanlık alanında 32 binden fazla tam zamanlı öğrencinin eğitim gördüğü 7 eyalet ve 4 devlet dışı eğitim kurumu bulunmaktadır. Bölgedeki yüksek mesleki eğitim kurumları: FGOBU HPE (Trans-Baykal Eyalet Üniversitesi), GBOU HPE (Chita Eyaleti Rusya Sağlık ve Sosyal Gelişim Bakanlığı Tıp Akademisi Federasyon), Chita Enstitüsü (şube) FSBEI HPE (Baykal Devleti Ekonomi ve Hukuk Üniversitesi), Trans-Baykal Tarım Enstitüsü - FGOBU VPO şubesi (Irkutsk Devlet Tarım Akademisi), Trans-Baykal Enstitüsü demiryolu taşımacılığı-Federal Devlet Yüksek Mesleki Eğitim Bütçe Eğitim Kurumu (Irkutsk Eyaleti'nin bir şubesi Demiryolları Üniversitesi), Transbaikal Girişimcilik Enstitüsü ([Putevoditel Investora Zabaykalskiy Kray, 2020: 16](#)).

Trans-Baykal Bölgesi topraklarında 350 yıldan fazla, farklı halkların kültürlerinde karşılıklı zenginleşme olmuştur. Rusların, Belarusluların, Ukraynalıların, Tatarların, Polonyalıların, Musevilerin, Almanların gelenekleri, bölgenin yerli halkı Buryats ve Evenks kültürüyle birleşir. Decembristler, Polonyalı sürgünler ve popülistler kültürün gelişimine özel katkı yapmışlardır. 20. yüzyılın başlarında, Trans-Baykal'da müze ve kütüphane, tiyatro, müzik, sirk ve güzel sanatların oluşumu hızlanmıştır. Sovyet döneminde, listelenenlere ek olarak, kulüp işine ve sinematografinin gelişimine dikkat edildi. XXI. yüzyılın başında Trans-Baykal Bölgesi'nde 1.538 kültür, sanat ve sinematografi kurumu faaliyet göstermekte olup bu kurumlar 5 binden fazla kişiyi istihdam etmektedir. Bölgedeki en önemli tiyatrolar Trans-Baykal Bölgesel Drama Tiyatrosu, Trans-Baykal Devlet Kukla Tiyatrosudur. 698 kütüphane içinde en büyük kütüphaneler; Kütüphane Transbaikal Regional Scientific Universal, A. S. Puşkin, Çocuk Trans-Baykal Territory Kütüphanesi, Kör Trans-Baykal Bölge Specialized için Kütüphane, Tıp Bölgesel Bilimsel Kütüphanesidir. 60'dan fazla müze içinde Nerchinsk Müzesi, Zabaikalsky Bölgesel Yerel Kültür Müzesi, A.K. Kuznetsova, Zabaikalsky Bölgesel Sanat Müzeleri en çok ziyaret edilenler arasındadır ([Geniatulin, 2000: 162](#)).

Trans-Baykal Bölgesinin Ekonomik Coğrafya Özellikleri

Tarım ve Hayvancılık

Trans-Baykal Bölgesi'nde tarım, hayvancılıktan daha az gelişmiştir. Tarımın brüt tarımsal üretim değerindeki payı her yıl azalmaktadır: 1990 -% 42,3, 2000 -% 36,0, 2013 -% 24,3. Tarımın gelişmesini sınırlayan ana faktörler: sert doğal ve iklim koşulları, yetersiz ısı kaynağı, bitkilerin erken büyüme mevsimlerinde yetersiz nem kaynağı, önemli ölçüde belirgin rüzgâr ve su erozyonu. Yıllar içinde ekim alanlarında, özellikle yem ve tahıl mahsullerinde keskin bir azalma olmuştur. Emtia üreticileri (% 70'in üzerinde) tarafından kapsamlı ve modası geçmiş teknolojilerin ve düşük kaliteli tohumların kullanımı gibi faktörler, tarımın gelişmesini kısıtlar ve verimliliğini düşürür. Bunun yanı sıra yetersiz hacimlerde mineral gübrelerin kullanılması, hastalıklara ve zararlılara karşı koruyucu tedbirlerin gerektiği ölçüde uygulanmaması, yakıt ve madeni yağın satın alma maliyeti yüksek olması tarımın gelişmesini engelleyen diğer unsurlardır. Bölgede Nerchinsk Devlet Çiftliği Teknik Okulu ile Devlet Üniter Teşkilatı "Ononskoye OPKh'nin yardımlarıyla kolza tohum ekimi Priargunsky, Chernyshevsky, Krasnokamensky, Kalgan ve Shilkinsky bölgelerinde yoğunlaşmıştır ([Bagova, 2016: 13-16](#)).

Bölgenin tarımsal gelişimi düşüktür; tarım arazisi alanı 7,6 milyon hektardır (bölge topraklarının %17,7'si) bunun ekilebilir arazisi 0,2 milyon hektarlık bir alanı kaplar; ağırlıklı olarak bölgenin orta, güney ve güneydoğu bölgelerindedir. Ekilen alanların;

- %67.4'ü (buğday, yulaf, arpa) tahıl bitkileri,
- %20.6'sı yem bitkileri,
- %10'u patates ve sebzeler,
- %1.9'u endüstriyel ürünlerin ekimine ayrılmıştır.

Bölgede yetiştirilen bazı ürünlerin ekim ve üretim değeri; buğday (brüt hasat - 42,9 bin ton, ekilen alan - 76,3 bin hektar), arpa (2, 1 bin ton, 6,3 bin hektar), yulaf (16,8 bin ton, 53,8 bin hektar), kolza (1,9 bin ton, 4,4 bin hektar), patates (5,9 bin ton, 0,9 bin hektar), açık tarla sebzeleri (4,3 bin ton, 0,3 bin hektar), korunmuş öğütülmüş sebzeler (1,2 bin ton), kavun ve su kabakları (0,2 bin ton, 0,01 bin hektar). 2015 sonu itibarıyla Trans-Baykal Bölgesi'ndeki sığır sayısı 469,0 bin baş veya Rusya'daki toplam sığır sayısının %2,5'i olarak gerçekleşti. Dâhil olmak üzere, inek sayısı 184,0 bin baştır (toplam Rus inek sayısının %2.2'si). Trans-Baykal Bölgesi'ndeki sığır sayısı 5 yıldan fazla bir süredir (2015) %6,2'den, (2019) %10,8'e arttı. Trans-Baykal Bölgesi'nde 2015 yılında sığır eti üretimi canlı ağırlık olarak 53,5 bin ton (karkas ağırlığı olarak 30,4 bin ton) olarak gerçekleşti. 2010 yılına göre üretim hacimleri karkas ağırlığında %11,2, 2005 yılında %31,8, 2001 yılına kadar %29,9 artmıştır ([Ministerstvo Selskogo Khozyaystva Zabaykal Skogo Kraya, 2020](#)). Trans-Baykal Bölgesi'nde 2019 sonu itibarı ile koyun ve keçi hayvanlarının toplamı 489,1 bin baş oldu. Bu, Rusya'daki koyun ve keçi hayvanlarının %2,0'i. 5 yıl boyunca, çiftlik hayvanlarının büyüklüğü %7,3'den %10,7'e yükseldi ([Zayatlar, 2017: 36](#)). Trans-Baykal Bölgesi'nde son yıllarda kanatlı eti üretimi nispeten istikrarlı olup ve 2015 yılında canlı ağırlık olarak 0,5 bin ton (karkas ağırlığı olarak 0,3 bin ton) 2019 yılında ise 1,2 ton üretilmiştir ([Ministerstvo Selskogo Khozyaystva Zabaykal Skogo Kraya, 2020](#)).

Ticaret

Trans-Baykal Bölgesi'nin ekonomik, coğrafi konumu ile kaynak potansiyeli büyük ölçüde ekonominin yapısını belirlemiştir. 1930'lara kadar ana sanayi kolları; tarım (sığır yetiştiriciliği) ve madencilikti. Sovyet iktidarı yıllarında bölgede yeni endüstriler gelişti: makine mühendisliği ve metal işleme, ağaç işleri, inşaat malzemeleri endüstrisi, tekstil endüstrisi, bir yakıt ve enerji temeli oluşturuldu. 1990'ların başından bu yana, Chita Bölgesi'nin ekonomisi hızlı şekilde gelişti. Trans-Baykal Bölgesi topraklarında üç ekonomik alt bölge vardır: Merkez (Khiloksko-Ingodinsky), Güneydoğu (Shilkinko-Argunsky) ve Kuzey (Vitimo-Olekminsky). Transbaykal Bölgesi'nde imalat sanayinin yarısı Merkez Alt Bölge'de yoğunlaşmıştır, ancak madencilik endüstrileri az gelişmiştir. Güneydoğu alt bölgesi hammadde konusunda uzmanlaşmıştır, bu bölgede imalat sanayileri gelişmektedir. Kuzey bölgesi henüz gelişmemiş, ancak kaynakları madencilik endüstrilerinin gelişme potansiyelini temsil etmektedir.

Rusya Federasyonu bölgeleri içinde Trans-Baykal Bölgesi'nin ekonomisi 82 bölge arasında 53. sırada yer alır. Trans-Baykal Bölgesi'nin 2013 yılında GRP (Valovoy regionalnyy produkt-Brüt Bölgesel Ürün) hacmi 229,7 milyar ruble olarak gerçekleşti. 2014 yılında endüstriyel üretim hacmi 423198,6 milyon ruble iken 2019 yılında 467563,9 ruble olarak gerçekleşti ([Putevoditel Investora Zabaykalskiy Kray, 2020: 10](#)). Bölge, Rusya Federasyonu'ndaki kömür üretiminin %6,2'sini oluşturmaktadır. Bölgede GRP'nin yapısında (2019), tarım, ormancılık, avcılık ve balıkçılık sektörünün payı %5,5; maden çıkarma endüstrisi %9,1; imalat sanayi %6,0; inşaat %6,3; ulaşım ve iletişim %23,7, toptan satış, perakende ve onarım %13,2, kamu yönetimi, askeri güvenlik ve sosyal sigorta %11,5, gayrimenkul işlemleri ve kiralama hizmetleri %7,7, sağlık ve sosyal hizmetler %6,8, eğitim %5,3, diğer hizmetler %4,9'dur ([Sibirskiy Federalnyy Okrug Zabaykalskiy Kray Analiticheskiy Obzor Po Sotsial'no-Ekonomicheskomu Polozheniyu Subyektov, 2013](#)).

Madencilik

Trans-Baykal Bölgesi, önemli doğal kaynaklara sahiptir. Mineral kaynak tabanı, geniş bir mineral grubunun keşfedilmiş endüstriyel rezervlerini içerir. Bölge Sibiry'a'nın en büyük maden bölgelerinden birisidir ([Sibirskogo Federalnogo Okrug, 2020](#)). Önemli sayıda maden yatağı: Udokan, Katugino, Streltsovka, Chiney, Bugdaya, Baley, Zhireken, Darasun, Garsonui, Shivertui'da yoğunlaşmıştır. Bölgede, Rusya Federasyonu içinde Lityum'un %80, Zeolitler'in %75, Fluorspar'ın %38, Zirkonyum'un %31, Molibden'in % 27, Bakır'ın %21, Tantal'ın %18, Titanyum'un %18, Niyobyum'un %16, Gümüş'ün %16, Kurşun'un %9, Altın'ın % 6, Tungsten'in %4,6, Çinko'nun %2,8, Kömür'ün %1,6'sı çıkarılır ([Putevoditel Investora Zabaykalskiy Kray, 2020: 11](#)). Monometalik demir cevheri yatakları, Kalarsky (Chara grubu demirli kuvarsit yatakları) ve Nerchinsko-Zavodskoy (Berezovsky siderit ve kahverengi demir cevheri yatakları) bölgelerindedir. Ana demir rezervleri, karmaşık Chineysky demir-titanyum-vanadyum ve bakır cevheri yatağının (Kalarsky bölgesi) yanı sıra Kruchininsky demir-titanyum-fosfor cevherleri Chita Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır. Ticari bakır ve gümüş rezervleri, bakır kumtaşı yataklarında (dünyanın en büyüklerinden biri olan Udokan bakır yatağı, Kalarsky Bölgesi'nde Unkurskoe bakır yatağı), kurşun ve çinko Priargunya yataklarında yoğunlaşmıştır.

Molibden yatakları (Bugdainskoe altın- molibden yatağı, Zhirekenskoe molibden yatağı.), Tungsten (Bom-Gorkhonskoe tungsten yatağı, Spokoininskoe tungsten yatağı), altın (Baleisko-Taseevskoe cevher yatağı, Darasunskoe altın yatağı, Klyuchevskoe altın yatağı, Ukoniskoe altın yatağı), nadir metallere (Zavitinsk nadir metal yatağı), Olondinskoe lityum yatağı, Orlovskoe lityum ve tantal yatağı, kalay (Sherlovogorskaya olovopolimetallicheskoe) yoğunlaşmıştır ([Botah ve Laperdina, 1991: 21-30](#)). Trans-Baykal Bölgesi, dünyanın en büyük uranyum rezervlerine (Antey, Argunskoye, Streltsovskoye uranyum yatakları) sahiptir. Bölge kanıtlanmış florit cevheri rezervlerinin %36'sını içermektedir (büyük Garsonuyskoye florit yatağı, Gozogorskoye florit yatağı, Urtuiskoye florit yatağı). Toplamda 20'den fazla yatak, Moğolistan ve diğer komşu bölgelerin yatakları ile en büyük Trans-Baykal florit eyaletini oluşturur ([Bagashev ve Butin, 1905: 46-52](#)). Bölgedeki kömür rezervleri ağırlıklı olarak bölgenin güneydoğu, batı ve kuzeyinde yoğunlaşmıştır (Apsatskoe kömür yatağı, Bukachachinskoe kömür yatağı, Krasnochikoyskoe kömür yatağı, Kutinskoe kahverengi kömür yatağı, Olon-Shibirskoe kömür yatağı, Tarbagatayskoe kahverengi kömür yatağı, Urtuyskoe kahverengi kömür yatağı, Kharanorskoe kahverengi kömür yatağı, Kama kahverengi kömür yatağı kömür). BAM bölgesinde, alüminyum, çimento, klorsuz potas gübrelerinin üretimi için kullanılan değerli ve karmaşık bir hammadde olan bir sintrit yatağı bulunur. Trans-Baykal Bölgesi'nin güneyinde, büyük zeolit rezervleri ile ülkenin en büyük kaynaklarından biri olan Larginskoye manyezit yatağı bulunur ([Geniatulin, 2000: 72](#)).

Sanayi

Bölgede sanayinin temelini maden, demir ve makine sanayisi oluşturur ([Semke, Govorina, 2009: 14-15](#)). Endüstriyel üretimin sektörel yapısı (%2019): gıda endüstrisi %16,7; makine mühendisliği %14,9; metalurji ve bitmiş metal ürünlerin üretimi %7,9; yapı malzemeleri endüstrisi (cam dâhil) %4,7; kimya endüstrisi %3,0; elektronik ve elektrik endüstrisi %2,6; kâğıt hamuru ve kâğıt endüstrisi, yayıncılık ve baskı %2,0; kereste ve ağaç işleme endüstrisi %1,3; tekstil ve giyim endüstrisi

%0,4; diğer endüstriler %46,5'tir. Kömür üretimi: Tugnuisky (Petrovsk-Zabaikalsky bölgesi), Apsatsky (Kalarsky bölgesi; her ikisi de kömür), Kharanorsky (Borzinsky Bölgesi), Vostochny (Ulyotovsky Bölgesi), Urtuisky (belediye bölgesi "Krasnokamensk Şehri ve Krasnokamensky Bölgesi") ve Burtuisky (Khiloksky Bölgesi). Uranyum cevherlerinin madenciligi ve zenginleştirilmesi Priargunsk madencilik ve kimya birliğinde (belediye bölgesi Krasnokamensk şehri ve Krasnokamensk bölgesi) gerçekleştirilmektedir. Elektrik üretimi yaklaşık 7,6 milyar kWh'dır. En büyük enerji santralleri: Kharanorskaya GRES'de (kentsel tip yerleşim Yasnogorsk, Olovyanninsky bölgesi) kurulmuştur ([Sibirskiy Federalnyy Okrug Zabaykalskiy Kray Analiticheskoy Obzor Po Sotsial'no-Ekonomicheskoyu Polozheniyu Subyektov, 2013](#)).

Mangan cevherlerinin çıkarılması ve işlenmesi, Priargunsky madencilik ve kimya birliği, tungsten cevherleri - Novoorlovsky madencilik ve işleme tesisi (Novoorlovsk, Aginsky bölgesi), kurşun, çinko cevherleri ve gümüş - Novoshirokinsky madeni (Novoshirokinsky bölgesi yerleşim, Gazimu) tarafından gerçekleştirilir. Florit - Garsonuysky GOK (Verkh-Usugli köyü, Tungokochensky bölgesi), antimon, lityum, berilyum ve tantal cevherleri Zabaikalsky GOK (kentsel tip yerleşim Pervomaisky, Shilkinsky bölgesi) şirketi tarafından işlenmektedir. Altın üretimi, Aprelkovo (Shilkinsky Bölgesi), Mangazeya-Madencilik (Nerchinsko-Zavodskoy Bölgesi), Darasunsky Madeni şirketleri tarafından gerçekleştirilmektedir. (Kentsel tip yerleşim Vershino-Darasunsky, Tungokochensky bölgesi), JSC Aleksandrovsky madeni (kentsel tip yerleşim Davenda, Mogochinsky bölgesi) tarafından gerçekleştirilir. Şehir tipi yerleşim yeri olan Zhireken, Chernyshevsky bölgesinde, Zhireken GOK (molibden cevherlerinin zenginleştirilmesi) ve bir ferromolibden fabrikası (ferromolibden üretimi) faaliyet göstermektedir. Makine mühendisliği ve metal işleme alanındaki en büyük işletmeler arasında Chita Makine İmalat Fabrikası (Chita; kompresör istasyonları, buzdolapları vb. Üretimi), zırlı onarım tesisi (şehir tipi yerleşim Atamanovka, Chita Bölgesi; piyade savaş araçlarının ve zırlı onarım ve kurtarma araçlarının onarımı), uçak onarım tesisi (Mi helikopterlerinin revizyonu), 88. Merkezi Otomobil Tamir Fabrikası (2010'dan beri 3-5 ton taşıma kapasiteli Guran kamyonlarının üretimi; KamAZ, Ural arabalarının otomobil, motor ve birimlerinin revizyonu ve yenilenmesi, Zabaikalsky kaldırma ve taşıma ekipmanı tesisi (kentsel tip yerleşim Olovyannaya), Darasun maden ekipmanı fabrikası (kentsel tip yerleşim Darasun, Karymsky bölgesi; yükleme makineleri, matkap uçları ve sondaj kuleleri) bulunur ([Zayatlar, 2017: 75](#)).

Kimya endüstrisi, esas olarak Priargunsk madencilik ve kimya birliğindeki sülfürik asit üretimi ile temsil edilmektedir. Şirket metalik olmayan yapı malzemelerinin (kum, kırma taş) çıkarılması, duvar malzemelerinin üretimi, prefabrike betonarme yapılar ve parçalar üretir. Üretim merkezi Chita'dır (tesisler: silikat, betonarme ürünler, seramik şirketi Mir). Kereste ve ağaç işleme endüstrisinin ana ürün türleri: endüstriyel kereste, biçilmiş kereste, traverslerdir. Kereste hasadı esas olarak Trans-Sibirya Demiryolu boyunca gerçekleştirilmektedir. Mobilya endüstrisinin önde gelen işletmeleri: mobilya fabrikası "Rassvet" (kentsel tip yerleşim Novopavlovka, Petrovsk-Zabaikalsky bölgesi; doğal ahşaptan mobilyalar), Chita mobilya ve ahşap işleme fabrikası Dauria'dır (döşemeli, dolap, ofis ve özel mobilyalar). Gıda endüstrisi işletmeleri un, fırıncılık ve şekerleme (Chita'daki Kenon şirketi ve Chernovsky fırını), süt ürünleri (Chita), et (Transbaikalagrobusiness, Chita'da, Krasnokamensk'teki Daursky et işleme tesisi) ve balık ürünleri, konserve meyve ve sebzeler (Chita'da Chernovsky sebze yetiştiricisi) sıralanır. Atamanovsky gıda işleme tesisi (kentsel tip yerleşim Atamanovka) unlu mamuller, süt ürünleri ve meyve suları üretir ([Marketingovyye Issledovaniya Rynkov Vidov Ekonomicheskoy Deyatelnosti Zabaykalskogo Kraya 2015: 15-19](#)).

Ulaşım

Bölge topraklarında Trans-Sibirya ve Baykal-Amur demiryolları, federal otoyollar Amur-Chita-Habarovsk, Baykal-Irkutsk - Chita ve Chita-Zabaikalsk geçmektedir ([Zabaykalskiy Kray-Regionalnyye Aspekty, 2020](#)). Trans-Baykal Bölgesi'nin ulaşım sistemi sadece Sibirya Federal Bölgesi'nin değil, aynı zamanda Rusya Federasyonu en önemli ulaşım merkezlerinden birini temsil eder. Bölgede kamu otoyollarının (federal, bölgesel ve yerel) toplam uzunluğu 21 bin kilometreden fazladır. Trans-Baykal Bölgesi boyunca toplam uzunluğu 17.226 km olan üç federal yol vardır:

- ÇHC ile A-350 Chita-Zabaikalsk,
- R-258 Baykal-Irkutsk-Ulan-Ude-Chita,
- R-297 Amur- Chita-Khabarovsk.

Bölgedeki en büyük Rus-Çin otomobil kontrol noktası - günde 5 bin kişinin ve yüzlerce ton kargonun geçtiği Zabaikalsk kontrol noktasıdır. Chita'yı bölgenin hemen hemen tüm bölgesel merkezlerine ve yolcu oluşturan büyük yerleşim yerlerine bağlayan 70'den fazla belediyeler arası düzenli ulaşım rotası düzenlenmiştir. Trans-Baykal bölgesinden Buryatia Cumhuriyeti, Amur Bölgesi, Irkutsk Bölgesi'ne ulaşımı sağlayan karayolları vardır. Yaklaşık 2 bin km'si federal karayolu olan Trans-Baykal Bölgesi topraklarından 20,5 bin km'den fazla yol geçmektedir ([Putevoditel Investora Zabaykalskiy Kray, 2020: 12-13](#)). Trans-Baykal Bölgesi, iki dünya ticaret faaliyet merkezi olan Avrupa ve Asya arasındaki ulaşım yollarının kesişme noktasında yer almaktadır. En büyük demiryolları Transsiberian ve Baykal-Amur bölge toprakları içinden geçer. Trans-Sibirya demiryolu hattı Moskova'dan başlar ve Güney Sibirya üzerinden sırasıyla, Yaroslavl, Chelyabinsk, Omsk, Novosibirsk, Irkutsk, Ulan-Ude, Chita ve Khabarovsk kentlerinden geçerek Vladivostok'a Vostochny limana ulaşır. TSR hattı

birçok noktada Rus demiryolu hatlarıyla birleşerek yüzlerce büyük ve küçük yerleşim bölgesini Avrupa ve Asya-Rusya'sına bağlar. Ortalama 9000 kilometrelik uzunluğuyla toplamda hattın bir ucundan diğerine yolculuk 8-10 gün sürmektedir. Halka açık demiryolu hatlarının işletme uzunluğu 2398 km'dir (Demir, 2013: 483-484). Başkent Chita aracılığıyla Trans-Baykal Bölgesi, Moskova ve Vladivostok ile güvenilir bir şekilde demiryolu ile bağlanmıştır. Moskova-Pekin uluslararası treni, Transbaikalia'yı ÇHC'nin başkenti Pekin'e bağlar. Moskova-Pekin treni, Rusya-Çin sınırındaki en büyük Rus demiryolu kontrol noktası olan Zabaikalsk'tan geçer. Trans-Baykal Bölgesi topraklarındaki banliyö trafiğinde demiryolu ile yolcu taşımacılığının organizasyonu, bir yolcu şirketi - JSC "Trans-Baikal Suburban Passenger Company" tarafından gerçekleştirilmektedir. 15 banliyö yolcu güzergâhına hizmet vermektedir (SOTI, 2020). Trans-Baykal Bölgesi'nin ana havaalanı Chita'dır (Kadala) (IATA: HTA, ICAO: UIAA). 1930 yılında açılmış, Trans-Baykal Bölgesi'nin başkenti Chita'ya 18 km, Moskova - Chita - Habarovsk - Vladivostok ve Moskova - Chita - Zabaikalsk otoyoluna 8 km uzaklıktadır. Kadala Havaalanı, Chita'yı Rusya'da ve yurtdışında yirmi şehre bağlar. Trans-Baykal Bölgesi'ndeki seferler yalnızca Sretensk'in bölgesel merkezi ile ilçenin 15 yerleşim yeri arasındaki Sretensk - Ust-Karsk (1.7 bin nüfuslu) arasında gerçekleşmektedir.

Turizm

Trans-Baykal Bölgesi'nde ekolojik turizm, turizmin öncelikli alanlarından biridir. Milli parkların, özel olarak korunan doğal alanların ve çok sayıda benzersiz doğal anıtların varlığı turistler için ilgi çekicidir. Trans-Baykal Bölgesi toprakları, çeşitli turist kaynaklarına sahiptir: doğal, kültürel, tarihi, balneolojik, dini turizm ile ekstrem sporları. Bölgenin zengin tarihi geçmişi ve doğal bileşeni, Trans-Baykal Bölgesi topraklarını turizmin gelişmesi için umut verici bir bölge olarak görmeyi mümkün kılmaktadır. Çin ve Moğolistan'a yakınlığı bölgenin mevcut turizm potansiyelini olumlu yönde etkiler. Ekolojik turizmin gelişimindeki faktör, insanların rahatsız edilmemiş, vahşi doğaya sahip alanlarda aktif olarak dinlenme arzusunun artmasıdır. Pek çok Rus bölgesi arasında, Tran-Baykal, çevreye yönelik rekreasyon türlerini yürütmek için olağanüstü geniş fırsatların bulunduğu bir bölge olarak bilinir (Gorina, Novikova, Solovova ve Bagova, 2016: 905-906). Federal özel korumalı doğal alanlar GPBZ "Daursky", "Sokhondinsky" ve "Alkhanay" milli parklarıdır. Ekolojik turizm için ziyaret eden parklar: Ivano-Arakhleisky Tabiat Parkı, yılda 200 binden fazla ziyaretçi; Arey Tabiat Parkı, yılda 100 binden fazla ziyaretçi; Alkhanay Milli Parkı, yılda 35 binden fazla ziyaretçi ağırlar (Yudin, 2017: 62-65). Trans-Baykal bölgesi, hemen hemen her tür spor turizmini organize etmek için büyük kaynaklara sahiptir. Bölgede bulunan 52 doğal anıttan 14'ü, Kalarsky'dedir. Budizm birkaç yüzyıl önce bölgede şamanizmin yerini alarak yerel nüfusun yaşamı ve kültürü üzerinde önemli bir iz bıraktı. Dağ zirvelerinin çoğu, antik çağlardan beri şaman ayinlerinin gerçekleştirildiği yerler olan obua olarak kullanılmaktadır. Dağların tepelerinde bu taş piramitlerin ışılmalı yansımaları vardır. En ünlü obua Alkhanaysky, Adon-Chelonsky ve Bolshebatorsky Trans-Baykal bozkırları arasında uzanan dev bir üçgen oluşturur. Obuaların her birinin çevresinde kutsal anıtların etrafında bir dua çemberi goroo yapan hacıların izleri görülebilir. Desenli Budist tapınakları ve şapelleri datsanlar ve duganlar özellikle dikkat çekicidir. Budist tapınaklarının çoğu Aginsky ve Tsugolsky, Uzonsky ve Ugdansky'dedir. Ortodoksluk, bölgede hac turizminin gelişmesine katkıda bulunmuştur (Federalno Agentstvo Po Turizm, 2020). Krasnochikoi bölgesindeki Urluk köyünde, Chikoisky manastırı 1877'de keşiş Varlaam tarafından inşa edilmiştir. Manastır 40 yıl sonra 1917'de yıkılmıştır. Haç alayı her yıl eski manastırın bulunduğu yerde yapılmaktadır.

Bölgeye gelen turist grupları içinde sağlık ve rekreasyon amaçlı gelenler 35-60 yaş, aktif rekreasyon için gelenler ise 40 yaşın altındaki kişilerdir. Kültür ve eğitim turizmi için talep, hafta sonları, resmi ve ulusal bayramlarda, artar. Turistlerin %90'ından fazlası Haziran-Ağustos ayları arasında bölgeyi ziyaret eder. Turistlerin çoğu Chita'ya Zabaikalsk köyünden (Zabaikalsk demiryolu kontrol noktası ve Zabaikalsk kontrol noktası) demiryolu ve karayolu ile gelir. Tren istasyonları: Moskovsky, Vladivostok ve Zabaikalsky'de Chita yönünde çalışır. Trans-Baykal Bölgesi'nin başkenti, tüm bölgesel merkezlere ve bölgenin diğer büyük yerleşim yerlerine düzenli otobüs seferleri ile bağlıdır (SOTI, 2020). Bölgenin başkentinde birçok cazibe merkezi bulunmaktadır. Sibiry ve Uzak Doğu'daki en eski müzelerden biri Chita Bölge Müzesi, koleksiyonunda bölgenin doğal tarihinin 180 binden fazla anıtı, maddi ve manevi kültür sergileri, arkeoloji, etnografya koleksiyonu ile koleksiyonun Decembrist el yazmaları koleksiyonuna sahiptir. En nadide Sibiry ikonlarını, 18. yüzyıl Rus sanatının örneklerini, Sibiry ve Uzak Doğu'dan sanatçıların eserleri Chita Sanat Müzesindedir. Bu yerler dışında: Eyalet Doğal Biyosfer Rezervi "Sokhondinsky, Eyalet Doğal Biyosfer Rezervi "Daursky, Baysanids Lamsky Gorodok, Konduisky kasabası, Aginsky datsan (Aginskoe yerleşimi), Tsugolsky datsan (Tsugol köyü), A.K. Kuznetsov'un (Chita) adını taşıyan Trans-Baykal Bölge Yerel Kültür Müzesi, Aginsky Ulusal Müzesi G. Tsybikova (Aginskoe yerleşimi), Aralıkçılar Evi Müzesi (Petrovsk-Zabaikalsky) turistlerin ziyaret ettiği alanlar içindedir (Federalno Agentstvo Po Turizm, 2020). Chita Bölge Müzesi dışında 30 Ekim 2014 tarihinde kurulmuş olan Kyda Müzesi Tran-Baykal sakinleri için ayrı bir öneme sahiptir. Bu müzede Sibiry Sedir (*Pinus Sibirica*) taygalarının eşsiz doğası hakkında bilgiler edinilirken, Sibiry Sediri konulu koleksiyonların oluşturulması, ekolojik ve tematik fikirlerin yaygınlaştırılması bu müzenin kurulma amaçları arasında yer alır (Kharchenko ve Butko, 2015: 38-39). Trans-Baykal bölgesinde önemli turizm bölgeleri;

- Aginsky Turizm Bölgesi

Bu turistik bölgenin yapısı, Aginsky Buryat Bölgesi'nin (ABO), doğal ve kültürel özelliklerinin birleşmesinden oluşur. Bu bölge hac yeri, doğal ve rekreasyonel değer olarak önem kazanır. ABO'ya göre, federal öneme sahip 3 anıt ve 16 bölgesel anıt, 368 tanımlanmış arkeoloji anıtı, 52 tanımlanmış tarih, mimari ve şehir planlama anıtı vardır. Bunlar arasında 29 turistik sergi nesnesi öne çıkıyor. Bu bölgede merkez bölgesi, turistler arasında oldukça popüler olan doğal Budist tapınakları "Alkhanay" kompleksi dikkat çeker. Bu tapınak dışında devlet doğa rezervleri "Aginskaya Bozkır", "Argaleisky", "Tsasucheisky Bor", "Olenguysky", çok sayıda doğal anıt, kültürel ve tarihi cazibe merkezleri - Aginsky Datsan Topluluğu, Uzonsky ve Tokchinsky datsans ziyaret edilen yerler arasındadır. Bu bölgede 8 turistik konaklama tesisi, 146 yemek tesisi, 42 kültür ve eğlence tesisi, 360 spor tesisi bulunmaktadır.

- Krasnochikoisky Turizm Bölgesi

Federal öneme sahip 2 anıt, 57 bölgesel anıt, 170 arkeoloji anıtı, 155 tanımlanmış tarih, mimari ve şehir planlama anıtı bu turizm bölgesi içindedir. Krasnochikoisky turistik bölgesinin merkez bölgesi Chikoy Milli Parkı'dır. Bu park dışında Sokhondinsky Eyaleti Doğal Biyosfer Rezervi, Lamsky Gorodok (Baisanids), Shebety Gölü, Esutaysky Golets, Bystrinsky Golets, Sennaya Pad rekreasyon bölgesi, Chikoysky Iano-Predtechensky Manastırı, Haç Yüceltme Kilisesi, St. Peter-Pavlovsky Kilisesi, Kasny Chikoy, Ilyinsky tapınağı bu turizm bölgesinin önemli değerleri arasında sıralanır. Krasnochikoisky bölgesinde 37 kültür ve eğlence türü kurum, turistlerin konaklamasına yönelik 4 hotel, 60 spor tesisi, 23 halka açık yemek tesisi bulunur.

- Kalarsky Turizm Bölgesi

Bu bölge, doğal ve rekreasyonel kaynaklarının özellikleri ile ayırt edilir. Sert iklim koşulları, zor arazi ve doğal manzaraların güzelliği ile karakterize edilen Trans-Baykal Bölgesi'nin kuzey kısmıdır. Bölgede 1 federal öneme sahip anıt, 13 bölgesel, 17 tanımlanmış arkeolojik anıt vardır. Bu turizm bölgesinde turistlerin ana ilgi odağı: Kodar buzulları, Aku, Son, Chepe volkanlarının doğal anıtları, Charsky kum yolu, Zarod dağı ve çok sayıda göldür. Kalarsky bölgesi topraklarında 11 kamu yemek tesisi, 32 spor tesisi, 5 kültür ve eğlence tesisi, 1 otel bulunur.

- Nerchinsky Turizm Bölgesi

Bu turistik bölge, tarihi ve kültürel önemi ile bilinir. Nerchinsk şehri, Transbaykalın ilk tarihi başkenti olması sebebiyle diğer turizm bölgelerine göre ayrı bir önemi bulunur. Bu turizm bölgesinde 11 anıt, 117 bölgesel anıt, 47 arkeoloji anıtı, 8 tanımlanmış tarih, mimari ve kentsel planlama anıtı vardır. Bölgede 128 turizm yeri içinde en çok ziyaret edilen yerler, tüccar Verkhoturov'un evi, su kulesi, Diriliş Katedrali, Dauria otelidir (A.P. Chekhov'un kaldığı ev) (Gorina, Novikova, Solovova ve Bagova, 2016: 906-907).

SONUÇ

Milli Park (rezerv) "Sredneargunsky", Nerchinsko-Zavodskoy bölgesinin özel olarak korunan tek doğal alanıdır. Ekolojik açıdan bakıldığında, Sredneargunsky rezervi, önemli bir su koruma ve su düzenleme işlevi gören, orman, bozkır ve tatlı su ekosistemlerinin korunmasına katkıda bulunan bir bölge olarak büyük önem taşımaktadır. Rezervin toprakları, çok sayıda nadir kuş türünü barındırır: Trans-Baykal Bölgesi Kırmızı Kitabında listelenen 37 tür ile (kaz ötücü kuğu, gri turna, yükselen uzun bacaklı şahin, tepeli yaban arısı, Sibirya pestrobudkasi), Rusya Federasyonu Kırmızı Veri Kitabına dâhil olan türler (küçük kuğu, kartal baykuşu, bozkır kartalı) burada bulunur. Sredneargunsky çevresinde bulunan ormanların giderek yangın ve çeşitli sebeplerle yok olması, uzun süre avcılık ve balıkçılık faaliyetlerinin yapılması, maden kaynaklarının varlığı milli parkın giderek küçülmesine neden olan unsurlardır. Bu sorunların yerel yöneticileri ve ilgili kurumlar tarafından çözümü, parkın geleceği ve devamlılığı için büyük önem taşır. Argun nehrinde su seviyesinin azalması, bölge sorunlarının başında gelir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin, kendi toprakları içinde Argun Nehri suyundan giderek daha fazla yararlanması su seviyesinin düşmesine sebep olur (Korsun, Mikheyev ve Goroshko, 2014: 113-114).

Doğal süreç içinde beşerî ortamın en önemli unsuru nüfustur. Bölgede doğrudan nüfustan kaynaklı sorunların başında göç, işsizlik, eğitim ve sağlık gelmektedir. Düşük yaşam standartları ve işsizlik Chita, Borzya, Karymskoe, Krasnokamensk, Olovyanniski, Khilok, Chernyshevsk ve Shilka şehirleri dışında her yerde görülmektedir. Bu şehirler dışında halkın büyük çoğunluğu düşük gelir seviyesi sahip olup bulabildiği işte çalışmaktadır. Nüfusun büyük çoğunluğunu Rusların oluşturduğu bölgede, Rus olmayanların herhangi bir işte çalışması oldukça zordur. Kültürel yaşamın zengin olduğu büyük şehirler dışında halkın kültürel-sosyal olanaklara erişimi sınırlıdır. Bölgenin sosyo-ekonomik sorunlarını çözmek için önemli olan yatırım projelerine, bölgesel öneme sahip bir yatırım projesi statüsü (Rus yatırımcılar için) veya Trans-Baykal Bölgesi'nin öncelikli bir yatırım projesi statüsünün (Zabaikalsky Bölgesi'nde yatırım projelerini uygulayan bölgesel devlet desteği konuları, dış yatırım) oluşturulması gerekir. Trans-Baykal ve yakın çevresinde ekonominin gelişmesinde yerlatı

kaynaklarının çıkarımı ve işletilmesinin rolü oldukça büyüktür. Halkın büyük kısmı maden sanayisine bağlı kollarda çalışmakta ve gelir elde etmektedir. Maden sanayisinin belirli noktalarda toplandığı sahada, gelişmekte olan bölge şehirlerinde halkın iş gücüne katılımı oldukça düşüktür. Az gelişmiş ve gelişmekte olan Trans-Baykal şehirlerinde ve yerleşimlerinde yeni iş kollarının oluşturulması bölge için oldukça önemlidir. Uranyum cevheri madenciliği (Krasnokamensk) alanlarında artan radyasyon seviyesi halin sağlığını tehdit eden en büyük sorunların başında gelir. Bölgenin kuzeyinde bulunan Kalarsky şehrinin izolasyonu ve erişilemezliği, ulaşım sorunlarının başında gelir. Trans-Sibirya Demiryolu hattının Avrasya için oldukça önemli bir coğrafyasında bulunan saha Tran-Baykal ve Tras-Amur Demiryollarının istenilen işleve ulaşamaması ulaşım açısından bir diğer sorundur. Bu demiryollarının işlev kazandırmak için yerel ve federal politikaların gözden geçirilmesi, altyapı eksikliğinin giderilmesi gerekir. Trans-Baykal Bölgesi toprakları, bölgedeki turizm endüstrisinin gelişimi için ön koşullar oluşturan çeşitli turist kaynaklarına sahiptir. Bununla birlikte, bölgenin turist potansiyelinin kullanımı, turistler arasında talep olasılığı olan diğer nesnelere dâhil etmeden, yalnızca bölgenin önemli cazibe merkezlerini göstermeye dayanmaktadır. Bu bağlamda, bölge topraklarında, turizm sektörünün daha da gelişmesi için; turistik bölgelerin gelişmesi için uygun vergi ve diğer koşulların yaratılması, turistik bölgelerin sakinleri arasında olası etkileşim modellerinin oluşturulması, turist nesnelere farklı mekânsal seviyelerde konumlandırmak için aktif bir politikanın yürütülmesi, tüm ilgi çekici yerlerin kapsamlı açıklamasıyla bölgenin turistik bölgelerinde sanal rotaların oluşturulması gerekir.

EXTENDED ABSTRACT

GEOGRAPHY OF THE TRANS-BAYKAL (RUSSIA) REGION

INTRODUCTION

In accordance with the resolution of the President of the Russian Federation No. 849 "Regarding the Plenipotentiary Representative of the President of the Russian Federation in the Federal District", eight federal districts (Central, Northwest, Volga, South, North Caucasus, Ural, Siberia and Far East) were established in 2007 on the territory of the country. As of 2007, the Russian Federation consists of: 21 Autonomous Republics, 7 National Regions, 48 Provinces, 7 autonomous regions, 1 autonomous region and two federally-status cities (Moscow and St. Petersburg). The federal regions that are part of the Russian Federation are established on ethnic lines. The Far Eastern Federal District was established as part of the 10 constituent units of the Russian Federation by decree of the President of Russia No. 849 dated May 13, 2000 (Sakha Republic (Yakutia), Primorsky and Khabarovsk regions, Amur, Kamchatka, Magadan and Sakhalin regions, Jewish Autonomous Region, Koryaksky and Chukotka National District). On 1 July 2007, Kamchatka region and Koryak Autonomous Region merged and became Kamchatka Region. The Republic of Buryatia and the Trans-Baikal Territory, which were formerly part of the Siberian Federal District, were included in the Far Eastern Federal District by the Russian President Decree No. 632 dated November 3, 2018. Today, the Okrugs in this region are: Buryatia Republic, Sakha Republic (Yakutia), Trans-Baikal Region, Kamchatka Region, Primorsky Region, Khabarovsk Region, Amur Region, Magadan Region, Sakhalin Region, Jewish Autonomous Region, Chukotka Autonomous Region. The central city of the Far Eastern Federal District is Vladivostok. The Far Eastern Federal District, which constitutes 36.4% of Russia's surface area, is the largest federal region of the country with an area of 6.2 million km² (Atasoy, 2010: 209-210). It is located in the east of the Russian Federation as part of the Trans-Baikal Territory, the Far Eastern Federal District and the East Siberian Economic Zone (Samoilova, 2008: 610). The administrative center of this region is Chita. According to the results of the referendum held on 11.3.2007 in the Chita region and in the Aginsky Buryat Autonomous Okrug, it was re-established as the Trans-Baikal Territory, which was established by the Federal Law of the Russian Federation on 21.7.2007, on 1.3.2008. (Geniatulin, 2000: 13).

DATA AND METHOD

The population data used in this study on Trans-Baikal Geography were obtained from ROSSTAD (Federalnaya Sluzhba Gosudarstvennoy Statistical) Russian Federal State Statistics Service. Institutional reports and field studies on the subject have been used. In the research, basic research methods of geography were taken into consideration, and a database was created by obtaining relevant resources and publications. To reinforce the statements, the links between topics are shown in a table. In numerous Russian sources studied, the Tran-Baikal Territory is still shown within the Siberian Federal District. However, the region was included within the borders of the Far Eastern Federal District with the Russian President's Law No. 632 dated 03.11.2018. In this direction, the physical, human and economic geography of the region has been re-announced, taking into account the location of the site within the borders of the Far East Federal Region.

FINDINGS

The Trans-Baikal Territory was established in the southeastern part of eastern Siberia between the north (Kodar ridge) and the south (Prionon plain). In the region with an average altitude of 700 meters above sea level, there are mountains with an altitude of 2500-3000 meters. In the western part of the region, there are hilly areas ranging from an average of 650-800 m, in the north 400-500 m, and in the east 200-400 m (lower parts of the Shilka and Argun rivers). The climate of the Trans-Baikal Region is continental due to its location in the inner parts of Eurasia, its distance from oceans and seas, and its high altitude above sea level (Degtev and Yurgenson, 2002: 40). The main watersheds of Siberia, the Far East

and Central Asia are found along the territory of the region between the Arctic and Pacific Ocean basins as well as the undrained Central Asian region. The Amur, Lena and Yenisey rivers are among the most important water resources of the Trans-Baikal region. The ground cover in the region is predominantly made up of *černeyom* (32,5%) and chestnut (36,5%) soils. According to the geobotanical classification, the northern part of the region is included in the Eurasian coniferous forest (taiga) zone (Argun-Shilkinsky zone), the Eurasian steppe zone. Vegetation: forests, steppes, meadows, shrubs, segetal and ruderal communities. In the Trans-Baikal Region, there are 330 bird species, 5 - more than 500 vertebrate species, including amphibians. Some archaeological finds found in the territory of Transbaikal indicate that ancient people appeared here about 150 thousand years ago. As evidenced by the many monuments and artifacts discovered of that period, 40 thousand years ago there was a modern person in the territory of the region (Okladnikov, 1960: 1-2). While the total population of the Trans-Baikal region was 1079.0 million in 2016, this population fell to 1059.7 million in 2019 (Iesiumov, Yakimova, Pilipenko and Slipchuk, 2020: 6). The most densely populated area is along the Trans-Siberian Railway line. The share of the urban population is 67,1% (55% in 1959, 65,2% in 1989; 63,9% in 2002). Trans-Baikal Region is a region where people from more than 120 nationalities live. Russians (89,8%), Buryats (6,1%), Tatars (less than 1%), Ukrainians, Belarusians (ROSSTAT-Naseleniye Po Natsionalnost I Vladeniyyu Russkim Yazykom Po SubYektam Rossiyskoy Federatsii). 70,9% of the total population of 1.065.785 of the Baikal region are Orthodox and 7,8% are members of the Buddhist faith. Except for Orthodoxy in the country; There are Protestant Christians with evangelical beliefs, Pentecostals, Evangelical Christians-Baptists, Lutherans, Buddhists, Muslims, Jews, Shamanists, Catholics, Armenian Gregorians and Bahais (Vladimirovna, 2011: 10-12). According to the Trans-Baikal Local Self-Government organization, two cities within 10 cities form separate municipalities with the status of urban districts (Petrovsk-Zabaykalsky and Chita). According to the structuring of the local self-government organization, there are 8 cities within the municipal districts. These cities are; Shilka, Khilok, Sretensk, Nerchinsk, Mogocho, Krasnokamensk, Borzya, and Baley. The number of urban type settlements (Posolki gorodskogo tipa) is 37. Agriculture in Trans-Baikal Region is less developed than animal husbandry. The main factors limiting the development of agriculture: harsh natural and climatic conditions, insufficient heat supply, insufficient moisture supply during the early growing season of the plants, significantly pronounced wind and water erosion.

In the territory of the Trans-Baikal Territory, there are three economic sub-regions: the Central (Khiloksko-Ingodinsky), the Southeast (Shilkinko-Argunsky) and the North (Vitimo-Olekminsky). The Trans-Baikal Territory has important natural resources. The mineral resource base contains discovered industrial reserves of a wide mineral group. The region is one of Siberia's largest mining regions (Sibirskogo Federalnogo Okrug, 2020). A significant number of mineral deposits are concentrated in Udokan, Katugino, Streltsovka, Chiney, Bugdaya, Baley, Zhireken, Darasun, Garsonui, Shivertui. The mining, iron and machinery industry constitutes the basis of the industry in the region (Semke, Govorina, 2009: 14-15).

Trans-Siberian and Baikal-Amur railways, federal highways Amur-Chita - Khabarovsk, Baikal-Irkutsk-Chita and Chita-Zabaykalsk pass through the territory of the region (Zabaykalskiy Kray-Regionalnyye Aspekty, 2020). The largest railways pass through the Transsiberian and Baikal-Amur territories. Ecological tourism is one of the priority areas of tourism in the Trans-Baikal Region. The presence of national parks, specially protected natural areas, and numerous unique natural monuments is of interest to tourists. The territory of the Trans-Baikal Territory has a variety of tourist resources: natural, cultural, historical, balneological, religious tourism and extreme sports.

CONCLUSION

The gradual destruction of the forests around Sredneargunsky due to fire and various reasons, long-term hunting and fishing activities, the presence of mineral resources are the factors that cause the national park to shrink. The solution of these problems by local administrators and relevant institutions is of great importance for the future and continuity of the park. The decrease in the water level in the Argun river is one of the problems in the region. The increasing use of the Argun River water by the People's Republic of China in its territory causes the water level to decrease (Korsun, Mikheyev and Goroshko and 2014: 113-114). The most important element of the human environment in the natural process is the population. Immigration, unemployment, education and health are the leading problems arising directly from the population in the region. In the area where the mining industry is concentrated at certain points, the participation of the people in the labor force is very low in the developing regions. It is very important for the region to create new business lines in underdeveloped and developing Trans-Baikal cities and settlements. The increasing level of radiation in the areas of uranium ore mining (Krasnokamensk) is one of the biggest problems threatening the health of the carpet. The territory of the Trans-Baikal Region has various tourist resources that create preconditions for the development of the tourism industry in the region. However, the use of the region's tourist potential is based solely on showing the region's major attractions, without including other objects likely to be in demand among tourists.

Kaynakça / References

- Andriyevich, V. K. (1887). *Kratkiy Ocherk İstorii Zabaykalya Ot Drevneyshikh Vremen Do 1762 Goda*. S.Peretburg: Voennaya Tipografiya.
- Atalay, İ. (1982). *Toprak Coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları No:8.
- Atasoy, E. (2010). Federal bölgelere göre Rusya'nın nüfus ve etnoğrafya özellikleri, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (19), 183-219.
- Bagashev, I. & Butin, M. D. (1905). *Mineralnyye istochniki Zabaykal'ya*. Moskva: İzdaniye M. D. Butina.
- Bagova, V. Z. (2016). Zapiski Zabaykal'skogo otdeleniya Russkogo geograficheskogo obshchestva: *Zemledeliye Zabaykal'skogo kraya v XXI veke*. Chita: Zabaykalskiy Gosudarstvennyy Universitet. 12-20.
- Botah, O, A. & Laperdina, T. G, (1991). *Prirodni Resursi Zabaykalye*. Novosibirsk: Akademiya Na Nauki SSSR.
- Degtev, A, V. & Yurgenson G, A. (2002). Priroda, Klimat. *Entsiklopediya Zabaykal'ya: Chitinskaya oblast: V 2 T. 2* Novosibirsk: ispravlennoye Nauka, 2002.–T.I.–39-41.
- Demir, S. (2013). Vladivostok demiryolu hattı ve Rusya ekonomisi, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5, 2, 482-491.
- Fadeyeva N. V. (1963). *Selenginskoye srednegorye*. Ulan-Ude: Buryatskoye knizhnoye izdatelstvo.
- Federalno Agentstvo Po Turizm, (2020). 02 Eylül 2020 tarihinde www.russiatourism.ru/contents/turizm_v_rossii/regions/dalnevostochnyy-fo/zabaykalskiy-kray/ adresinden edinilmiştir.
- Geniatulin, R, F. (2000). *Zabaykalskiy Kray*. Entsiklopedii Zabaykal'ya, Cilt:1. 30 Ağustos 2020 tarihinde <http://encycl.chita.ru/encycl/concepts/?id=2112> adresinden edinilmiştir.
- Geografiya Rusiya, (2020). 29 Ağustos 2020 tarihinde <https://geographyofrussia.com/administrativno-territorialnoe-ustrojstvo-sovremennoj-rossii/> adresinden edinilmiştir.
- Gorina, K. V., Novikova, M.S., Solovova, A.T. & Bagova, V. Z. (2016). Turistskiye Rayony Zabaykalskogo Kraya. *Mezhdunarodnyy Zhurnal Prikladnykh İ Fundamental'nykh İssledovaniy*,6-5. 903-907.
- Izyumov, A. N., Yakimova, A.V., Pilipenko, Y. A. & Slipchuk, A. V. (2020). *Zabaykalskiy Kray V Tsifrah. 2020*. Chita: ROSSTAT Territorial'nyy Organ Federal'noy Sluzhby Gosudarstvennoy Statistiki Po Zabaykal'skomu Krayu (Zabaykalkraystat) Zabaykal'skiy Kray V Tsifrah.
- Kaminskaya, S. V. (2015). Voprosy Boniteta Pochv V Zabaykal'skom Kraye. *Mezhdunarodnyy Nauchno-İssledovatel'skiy Zhurnal*, 8(39), Sentyabr, Chast'3, 38-41.
- Kharchenko, N. & Butko, E. (2015). Muzey Kedra v Zabaykalskom Kraye, *Ustoychivoye Lesopol Zovaniye*, 3(43), 38-39.
- Konstantinov, A. V. & Konstantinova, N, N. (2011). *İstoriya Zabaykal'ya (s drevneyshikh vremen do 1917 g)*. Chita: Izdatelstvo Krug.
- Konstantinovich S. V. (2015). *Vliyaniye İzmeneniya Klimata Na Hidrologicheskiy Rezhim Rek Zabaykal'ya*, Chita: Zabaykalskiy Gosudarstvennyy Universitet Institut Prirodnykh Resursov, Ekologii İ Kriologii Sibirskogo Otdeleniya Rossiyskoy Akademii Nauk.
- Korsun, O, V., Mikheyev, I.Y. & Goroshko, O.A. (2014). *Ekologo-Ekonomicheskoye Obosnovaniye Sozdaniya Prirodnogo Landshaftnogo Zakaznika Regional'nogo Znacheniya Sredneargurskiy*. Chita: Vsemirnyy Fond Dikoy Prirody Amurskiy Filial Ministerstvo Prirodnykh Resursov İ Promyshlennoy Politiki Zabaykalskogo Kraya.
- Koviçev, E.V. (1984). *İstorii Zabaykalya-I. serendey II. tis. İrkuts*.
- Krasnaya Kniga Zabaykalskogo Kraya-Rasteniya*. (2017). İkinci Baskı. Novosibirsk: Dom mira. 115-117.
- Kulakov, V. S. (2002a). Priroda. Relyef. *Entsiklopediya Zabaykal'ya: Chitinskaya oblast': V 2 T.– 2-ye izd.*– Novosibirsk: ispravlennoye Nauka, 37-39.
- Kulakov, V. S. (2002b). *Priroda Geograficheskoye polozheniye, territoriya, granitsy*. Entsiklopediya Zabaykal'ya: Chitinskaya oblast': V:2 T:2, Novosibirsk: Nauka. 13-14
- Marketingovyye İssledovaniya Rynkov Vidov Ekonomicheskoy Deyatel'nosti Zabaykal'skogo Kraya*. (2015). Chita: İzdatelstvo: Federal'noye gosudarstvennoye byudzhethnoye obrazovatel'noye uchrezhdeniye vysshego professional'nogo obrazovaniya «Baykal'skiy gosudarstvennyy universitet ekonomiki i prava» Chitinskiy institut (filial).
- Ministerstvo Selskogo Khozyaystva Zabaykal Skogo Kraya. 17 Ağustos 2020 tarihinde <https://mcx.75.ru/plany-i-otchety>, adresinden edinilmiştir.
- Obyazov, V. A. (2008). *Regionalnyye izmeneniya klimata: vyrabotka strategiy adaptatsii. Materialy mezhdunarodnogo simpoziuma. İzmeneniye klimata Tsentral'noy Azii: sotsial'no-ekonomicheskoye i ekologicheskoye posledstviya*. Chita: Izdatelstvo ZabGGPU, 182-184.
- Okladnikov, A.P (1959). *Paleolit Zabaykalya. Obştiy Oçerk*. Ulan-Ude: Arheologičeski Sbornik.
- Okladnikov, A.P (1960). Paleolithic sites in Trans-Baikal "Asian Perspectives". *Bull of the Far -Eastern Prehistory assoc.*,4, 1-2.
- Oleynikov, A. N. (2002). *Atlas Fauny İ Flory Paleozoya-Mezozoya Zabaykalya*. Chita: İzdatelstvo Nauka.
- Putevoditel İnvestora Zabaykalskiy Kray. (2020). 12 Temmuz 2020 tarihinde <https://cn.investinrussia.com/data/image/regions/investora-zabaikalskii-krai.pdf>, adresinden edinilmiştir.

- ROSSTAT- Naseleniye Po Natsionalnosti I Vladeniyu Russkim Yazykom Po SubYektam Rossiyskoy Federatsii. (2020). 15 Temmuz 2020 tarihinde https://rosstat.gov.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/Documents/Vol4/pub-04-04.pdf, adresinden edinilmiştir.
- ROSSTAT- Rozhdayemost, Smertnost, Yestestvennyy Prirost Naseleniya Po Regionam Rossiyskoy Federatsii. (2020). 17 Temmuz 2020 tarihinde https://rosstat.gov.ru/bgd/regl/b03_13/IssWWW.exe/Stg/d010/i010700r.htm, adresinden edinilmiştir.
- Samoilova, G. S. (2008). Zabaykalskiy Kray, *Bolshaya Rossiyskaya Entsiklopediya*. Moskva: Nauchnoye izdatelstvo.
- Samoilova, G. S. & Korolek, T. L. (2008). Zabaykál'ye, Geologicheskoye Stroyeniye İ Poleznyye İskopayemye. *Bolshaya Rossiyskaya Entsiklopediya*. Moskva: Nauchnoye izdatelstvo.
- Semke, V.Y. & Govorina, N.V. (2009). *Atlas Psikhicheskogo Zdorov'ya Naseleniya Zabaykal'skogo Kraya*. Chita: Ekspres Izdatelstvo.
- Sibirskiy Federalnyy Okrug Zabaykalskiy Kray Analiticheskiy Obzor Po Sotsialno-Ekonomicheskomu Polozheniyu Subyektov, (2013). 23 Haziran 2020 tarihinde https://www.np-sr.ru/sites/default/files/sr_pages/SR_OV032041/zabaykal-skiy-kray.pdf, adresinden edinilmiştir.
- Sibirskogo Federalnogo Okrug. (2020). 22 Haziran 2020 tarihinde <https://sibfo.ru/>, adresinden edinilmiştir.
- SOTI (2020). Sistema obmena turistskoy informatsiyey-Zabaykal'skiy kray. Obschchaya informatsiya. (2020). 16 Temmuz 2020 tarihinde <https://nbcrs.org/regions/zabaykalskiy-kray/general-information/>, adresinden edinilmiştir.
- Vishnyakov, Y.V., Tarabarko, A. N. & Kirilyuk, V. Y. (2012). *Krasnaya Kniga Zabaykal'skogo Kraya-Zhivotnyye*. Goskomitet po okhrane okruzhayushchey sredy chitinskoy oblasti. Novosibirsk: Nosvosibirskiy izdatel'skiy dom.
- Vladimirovna, G. K. (2011). *Geograficheskaya Spetsifika Formirovaniya Konfessional'nogo Prostranstva Zabaykalskogo Kraya*. Ulan-Ude: Uchrezhdenii Rossiyskoy Akademii Nauk Institut prirodnykh resursov, ekologii i kriologii Sibirskogo otdeleniya RAN ispravlennoye.
- Yasko, V. G. (1982). *Podzemnyye Vody Mezhgornnykh Vpadin Zabaykalya*. Novosibirsk: Nauka.
- Yudin, A. (2017). *Sibiri-Zabaykalye (Buryatiya i Chitinskaya oblast)*. İzdatelstvo Bokrut Sveta.
- Zabaykalskiy Kray-Regional'nyye Aspekty. (2020). 12 Mayıs 2020 tarihinde <http://www.sovstrat.ru/journals/transportnaya-strategiya-21-vek/articles/st-trans22-32.html>, adresinden edinilmiştir.
- Zabaykalskiy Kray-İstoriya. (2020). 19 Mayıs 2020 tarihinde <https://xn--80aaaaac8algcbgck3fl0q.xn--p1ai/o-kray/10060-istoriya>, adresinden edinilmiştir.
- Zabaykalskogo Kraya-Rezhim Dostupa. (2020). 11 Ağustos 2020 tarihinde <http://www.sibfo.ru/passport/region>, adresinden edinilmiştir.
- Zakon Ob Administrativno-Territorial'nom Ustroystve Zabaykalskogo Kraya. (2020) 28 Ağustos 2020 tarihinde <http://docs.cntd.ru/document/922220904>, adresinden edinilmiştir.
- Zayatlar, D. V. (2017). Zabaykalye, (Naseleniye, Ekonomika) Moskva: *Bolshaya Rossiyskaya Entsiklopediya*.

ЕК-1

УКАЗ

ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

О внесении изменений в перечень федеральных округов, утвержденный Указом Президента Российской Федерации от 13 мая 2000 г. № 849

1. Внести в перечень федеральных округов, утвержденный Указом Президента Российской Федерации от 13 мая 2000 г. № 849 "О полномочном представителе Президента Российской Федерации в федеральном округе" (Собрание законодательства Российской Федерации, 2000, № 20, ст. 2112; № 26, ст. 2748; № 38, ст. 3781; 2001, № 6, ст. 551; 2004, № 15, ст. 1395; № 41, ст. 4021; 2005, № 13, ст. 1135; 2008, № 16, ст. 1673; 2009, № 18, ст. 2222; 2010, № 3, ст. 274; № 4, ст. 369; № 37, ст. 4643; 2013, № 6, ст. 490; 2014, № 12, ст. 1265; № 30, ст. 4286; 2015, № 19, ст. 2808; № 43, ст. 5946; 2016, № 31, ст. 4984; 2017, № 13, ст. 1912; № 30, ст. 4653), следующие изменения:

а) абзац тринадцатый изложить в следующей редакции:

"Сибирский федеральный округ: Республика Алтай, Республика Тыва, Республика Хакасия, Алтайский край, Красноярский край, Иркутская область, Кемеровская область, Новосибирская область, Омская область, Томская область.";

б) абзац пятнадцатый изложить в следующей редакции:

"Дальневосточный федеральный округ: Республика Бурятия, Республика Саха (Якутия), Забайкальский край, Камчатский край, Приморский край, Хабаровский край, Амурская область, Магаданская область, Сахалинская область, Еврейская автономная область, Чукотский автономный округ.".

2. Правительству Российской Федерации в 3-месячный срок привести свои акты в соответствие с настоящим Указом.

2

3. Руководителю Администрации Президента Российской Федерации утвердить структуру и штатную численность аппаратов полномочных представителей Президента Российской Федерации в Сибирском федеральном округе и Дальневосточном федеральном округе, а также провести организационно-штатные мероприятия, направленные на реализацию пункта 1 настоящего Указа.

4. Настоящий Указ вступает в силу со дня его подписания.

Президент
Российской Федерации В.Путин

Москва, Кремль
3 ноября 2018 года
№ 632

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanının 03.11.2018 tarih ve 632 sayılı "Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanının 13 Mayıs 2000 tarih ve 849 sayılı Kararı ile Onaylanan Federal Bölgeler Listesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Karar".